Переклад Юрія Лісняка

ДІЙОВІ ОСОБИ

У ВСТУПІ:

Крістофер Пройд, лудильник.

Шинкарка в сільському шинку.

Лорд.

Лордів паж, перевдягнений на даму.

Перший ловчий

Другий ловчий

Перший слуга при лорді.

Другий слуга

Третій слуга

Перший актор

із трупи мандрівних акторів.

Другий актор

Інші ловчі, слуги та актори.

Прислуга при пажі.

В "ПРИБОРКАННІ НОРОВЛИВОЇ":

Баптіста Мінола, заможний падуанець.

Катеріна, Норовлива, старша дочка Баптісти.

Б'яика, менша дочка Баптісти.

Гремйо, багатий літній падуанець, жених Б'янкн.

Гортензіо, падуанець, жених Б'янки (згодом перебраний на Ліччо, вчителя музики).

Люченцо, син Вінченцо з Пізи, закоханий у Б'янку (згодом перебраний на Камбйо, вчителя).

Траньйо, слуга Люченцо (згодом перебраний на свого пана).

Бйонделло, другий слуга Люченцо.

Вінченцо, багатий пізанський купець, батько Люченцо.

Учитель з Мантуї, згодом перебраний на Вінченцо з Пізи.

Петруччо, веронець, жених Катеріни.

Грумйо, слуга Петруччо.
Кертіс
Пітер
Натаніель
слуги Петруччо в його заміському домі.
Філіп
Джозеф
Ніколас
Кравець
Галантерейник.
Удова, що виходить за Гортензіо.
Пітер, слуга Баптісти.
Інші слуги Баптісти, Люченцо та Петруччо.
Місце дії — Падуя і заміський дім Петруччо.

ВСТУП

СЦЕНА 1

Входять Пройд і шинкарка.

Пройд Будеш бита, їй же богу.

Шинкарка А ти будеш у колодках, шахраю.

Пройд Ах ти, стерво! Пройди не шахраї. Заглянь-но в літописи: ми прибули сюди ще з Річардом Завойовником. Отож paucas palabris*, не балакай багато, хай собі буде, як буде. І від-чепися.

Шинкарка То ти заплатиш за ті чарки, що побив, чи ні?

Пройд Ні, не заплачу. Ані пенса. Іди, хай тобі святий Херонім, ляж у своє холодне ліжко та погрійся.

(Лягає долі)

Шинкарка Стривай, знайду на тебе раду. Покличу дозорчого.

(Виходить)

Пройд Клич хоч двох або й трьох дозорчих, я їм зумію дати відкоша. З місця не зрушусь, ані на палець. Хай собі при-ходить твій дозорчий, прошу дуже.

(Засинає)

Сурмлять роги. Входить лорд, що вертається з полювання; за ним його

почет.
Лорд Ти, ловчий, добре гончаків доглянь:
Кинь кров Веселому — ач, морда в піні! —
А Хапуна із Дойдою спаруй.
Ти бачив, як мій Срібний слід узяв,
Уже холодний, біля живоплоту?
Його й за двадцять фунтів не віддам.
* Коротко кажучи (перекруч. ісп).
1-й ловчий Та ні, не гірший, пане, і Дзвінок:
Він теж залився над холодним слідом
І двічі нині відшукав його.
Повірте, це у вас найкращий пес.
Лорд Дурний! Якби Лунай прудкіший був,
За нього б дав я десятьох таких.
Ти нагодуй як слід їх та доглянь!
Бо взавтра полюватиму я знов.
1-й ловчий Вельможний пане, все зроблю.
Лорд
(побачивши Пройда)
Це що? Чи мрець, чи п'яний? Він живий?
2-й ловчий Ще, пане, дихає. Якби не був
Він підігрітий пивом, то йому б
Холодною постеля ця здалась.
Лорд Тварюка, бач, розлігся, мов свиня.
Який бридкий твій образ, люта смерте!
Ось жарт я з цим п'янюгою утну.
А що, якби перенести його
У свіжу постіль, пишно одягти,
Внизати пальці перснями й подать
Йому до ліжка пресмачний обід,
1 щоб його збудили служники
В лівреях гарних,— то скажіть мені:
Чи не забуде злидень, хто він є?
1-й ловчий Авжеж забуде, пане, далебі!
2-й ловчий Прокинувшись, оторопіє він.

Лорд Подумає, що це приємний сон
Або пуста мана. Візьміть його,
Перенесіть в найкращий мій покій,
Повісьте всі сласні картини там,
Чуприну змийте у пахкій воді,
В кімнаті накуріте ялівцем,
Напоготові хай музики ждуть —
Тонами неземними ніжних струн
Його побавить, як проспиться він.
А заговорить — зразу підступіть
З низьким уклоном — і спитайте так:
"Що нам накаже наш вельможний пан?"
Один хай срібну миску піднесе,
Де плавають трояндні пелюстки,
Той — дзбан з водою, третій — рушника,
З словами: "Звольте руки остудить!"
Четвертий пишне вбрання хай подасть,
Спитавши, що він хоче надягти,
А ще котрийсь — розкаже про собак,
Про коней, а насамперед про те,
Як тужить пані, що слабує пан.
Втовчіть йому, що він безумним був,
А відповість, що марить він тепер,-
Запевніть ви, що обмар вже минув,
Що він — вельможний лорд. Ну, молодці,
Коли обачно все оце вдасте,
То кращої розваги й не знайти.
1-й ловчий Не бійтесь, пане, так ми все втнемо,
Так тонко розіграємо, що він
Повірить в теє лордство хоч-не-хоч.
Лорд Ну, в ліжко бережно його вкладіть,
А потім — буть напоготові всім.
Пройда виносять. Лунає сурма.
Йди, хлопче, подивися, хто це там.
Один слуга виходить.

Якийсь, напевне, подорожній пан
Спочить у мене в домі забажав.
Входить слуга.
Ну що? Хто там?
Слуга Актори мандрівні
Вам пропонують послуги свої.
Лорд Хай зайдуть.
Входять актори.
Прошу, хлопці, прошу в дім.
Актори Вельможний пане, дякуємо вам.
Лорд Ви хочете сьогодні грати тут?
1-й актор Як буде ваша ласка нас прийняти.
Лорд Та залюбки! Цього ось бачив я:
Синка орендаря колись він грав,
Що до панянки сватавсь. Я забув,
Як звуть тебе, одначе роль така
Тобі пасує, й грав чудово ти.
2-й актор Вельможний пане, то я Сото грав.
Лорд Так, так, і грав чудово, я кажу.
Ну що ж, з'явились дуже вчасно ви,
Бо хочу я тут жарт один утнуть,
І ви б могли мені допомогти.
Сьогодні буде в вас один глядач
Вельможний; та не певен я, чи ви
Спроможетесь потамувати сміх,
Побачивши, який чудний той пан.
Він у театрі зроду не бував,
І посмішка розсердила б його.
1-й актор Не бійтесь, пане, стримаємось ми,
Хоч би який химерник з нього був.
Лорд
(до слуги)
Ну, хлопче, заведи в їдальню їх
Та нагодуй вечерею як слід.
Що є в господі, все давай на стіл.

Слуга з акторами виходять.
І пажа розшукай — Бартолом'ю,
Нехай як даму приберуть його,
А потім до п'янюги відведуть.
Та звіть його з шанобою: "мадам",-
А він, як хоче догодить мені,
Достойно й чемно хай себе поводить.
Адже він бачив, як шляхетні дами
Своїм мужам і годять, і коряться.
То хай же і п'яниці так він годить,
До нього лагідно й уклінно мовить:
"Скажіть мені, владарю мій, у чім
Дружина ваша може вам явить
Свою покору і свою любов?"
Обніме ніжно, поцілує палко,
1 схилить голову йому на груди,
І сльози ллє, немовби дуже рада,
Що вичуняв її вельможний муж,
Хоч він себе уже сім років мав
За вбогого й гидкого жебрака.
А не по хлопцеві жіночий хист —
Присилувать себе до зливи сліз,-
На поміч цибулину треба взять
І до очей в серветці піднести,
То хоч-не-хоч, а потече сльоза.
Біжи й хутчіше це перекажи,
А що робити далі, дам я знати.
Слуга виходить.
Я знаю: паж зуміє добре вдать
Вельможну даму — й голос, і ходу,
І всі манери. Ох, кортить почути,
Як він п'янюгу "мужем" назове,
І сміх душитиме всіх слуг моїх,
Як слугувати будуть мужлаєві.
Піду туди — поради їм давати,-

І при мені, я думаю, вони
Той сміх здолають стримати в собі.
(Виходить)
СЦЕНА 2
На балкон над сценою виступають Пройд зі слугами — декотрі несуть убрання, глек із водою, миску для вмивання та інші речі — і лорд.
Пройд Заради бога, дзбан легкого пива.
1-й слуга А може, пане, доброго вина?
2-й слуга Не зволите варення скуштувати?
3-й слуга Котрий убір надінете сьогодні?
Пройд Я Крістофер Пройд, не називайте мене паном,
Я зроду не пив вина, і не варення мені дайте, а вареного м'яса.
Не питайте, котрий убір я хочу надягти сьогодні, бо в мене стільки сорочок, скільки й спин, стільки панчіх, скільки й ніг, та й черевиків не більше — ба ні, часом у мене більше ніг, ніж черевиків.
А то ще, бува, з моїх черевиків пальці надвір визирають.
Лорд Хоч би вже зняв господь з вас цюману!
Такий вельможний пан, значного роду,
Такий багатий, у такій пошані —
И таким нікчемним духом одержимий!
Пройд Ви що, хочете звести мене з глузду? Хіба я не Крістофер Пройд, син старого Пройда з Бертон-Гіта, з роду розиосник, з науки гребінник, з нагоди ведмедник, а за нинішнім фахом — лудильник? Поспитайте Маріанну Гекіт, оту гладку вінкотську шинкарку, чи вона мене не знає! Коли не скаже, що я в неї випив доброго пива аж на чотирнадцять пенсів наборг, то назвіть мене брехуном, найпослідущим на весь християнський світ.
Овва! Я ще не сказився! О, а це що?..
3-й слуга Оце ж від того й тужить ваша пані.
2-й слуга Оце ж тому сумує ваша челядь.
Лорд Тому минають родичі ваш дім:
Відстрашує їх ваше божевілля.
Вельможний пане, о, згадай, хто ти,
Верни з вигнання давній розум твій
І прожени огидну маячню.

Диви, як годять слуги всі тобі,
Стоять, наказу ждуть — лише кивни.
Ти хочеш музики? Ось — грає Аполлон.
Чути музику.
В клітках співають двадцять солов'їв.
Спочити хочеш? Постіль жде тебе
М'якіша й запашніша, ніж було
Семіраміди ложе пресласне.
Чи прогулятися? Посиплемо стежини.
Чи верхи їздить? Коні вже стоять,
І збруя в злоті, в перлах дорогих.
Чи полювати? Соколи твої
Від жайворонка вище залетять,
А гончаки такі вже заливні,
Що аж від хмар відіб'ється луна
Й земля, мов бубон, нею загуде.
1-й слуга Зайців цькувати? То тзої хорти
Прудкі, як дужий олень чи як лань.
2-й слуга Картини любиш? Враз принесемо
Адоніса над бистрим ручаєм,
Кіпріду, що таїться в комиші,
І він під подихом її тремтить,
Немов під вітром осока тонка.
Лорд Покажем Іо, діву непорочну,
Як Зевс її заскочив і умкнув,-
Змальовано усе, немов живе.
3-й слуга Чи Дафну — як біжить через терни,
І ноги всі подряпані, в крові,
Заплаче сумно й Феб, узрівши те,-
Отак майстерно вдано сльози й кров.
Лорд Ти — лорд, і квит! Будь певен — ти є лорд!
Твоя жона — предивної краси,
Якої не знайти ніде сьогодні.
1-й слуга І поки сльози, що вона за вас,
Мій пане, пролила, тієї вроди

Ще не зв'ялили заздрісно, ніде
їй рівної на світі не було.
Вона й тепер від жодної не гірша.
Пройд Я — лорд? І маю отаку жону?
Чи я не сню? Чи, може, досі снив?
Не сплю я! Чую, бачу, говорю,
Солодкий дух вдихаю і лежу
В м'якій постелі. Далебі, я лорд —
А не лудильник, не Крістофер Пройд.
Ну що ж, ведіть мою жону сюди —
Та дзбан легкого пива принесіть.
Лорд виходить.
2-й слуга
(підносячи миску)
Вельможний пане, звольте руки мить.
Які ж ми раді, що ваш ум вернувсь,
Що знов ви, пане, тямите себе!
Проснили ви п'ятнадцять довгих літ,
Коли й не спали — марили неначе.
Пройд П'ятнадцять літ! Нівроку, ну й поспав!
Невже промовчав я увесь цей час?
1-й слуга Та ні, мій пане, не мовчали ви,
Але слова у вас були пусті.
Хоч ви лежали на постелі тут,
І все казали — витурено вас,
І лаяли шинкарку, і її
Заскаржити погрожували в суд,
Що пиво вам у кухлі подавала,
А треба — в запечатаних пляшках.
І Сесі Гекіт кликали не раз.
Пройд Еге ж, так зветься наймичка в шинку.
3-м слуга Яка там наймичка! Який шинок!
І люди ті, що згадували ви,-
Як Стівен Слай, старий Джон Непе із Гріса,
І Пітер Терф, і Генрі Пімпернел,

І ще душ двадцять отаких,— ніхто
Ніколи їх не бачив і не знав.
Пройд Ну, слава ж богу, що одужав я!
Усі Амінь!
Входять паж, перевдягнений на даму, слуги і лорд, що несе кухоль пива.
Пройд
(бере пиво)
Ну, дякую. Не пропаде за мною.
Паж Як почувається мій любий пан?
Пройд О, далебі, так, як пиріг у маслі.
А де моя дружина?
Паж Я тут, мій пане. Що ви звелите?
Пройд Чого ж не кличеш мужем ти мене?
Для слуг я — пан, для тебе — чоловік.
Паж І чоловік, і пан, і пан, і муж,
А я для вас — покірлива жона.
Пройд Та знаю. Як же звать мені тебе?
Лорд Мадам.
Пройд Мадам Аліса чи мадам Дженет?
Лорд Мадам, і все. Так лорди звуть дружин.
Пройд Мадам дружино, кажуть ось вони,
Що я проснив п'ятнадцять літ підряд.
Паж Авжеж. Мені здались вони за тридцять,
Відлученій від ложа від твого.
Пройд Це довго. Слуги, нас лишіть самих.
Лорд і слуги виходять.
Ну, роздягайся та ходи сюди.
Паж Мій любий пане, дуже вас прошу:
Ще потерпіть ніч-дві, а чи бодай
До вечора. Бо ваші лікарі,
Щоб неміч не вернулася до вас,
Суворо приписали уникати
Мені обіймів ваших до пори.
Отак-то справа, пане мій, стоїть.

Пройд Е, потерпіть! Тут так кортить, що годі дочекатись вечора. Але ж і в маячню знов запасти не хочеться, тож почекаю всупереч плоті й крові.

Входить лорд як посланець.

Лорд Актори ваші, пане мій, почувши,
Що ви одужали, прийшли сюди
Веселу вам комедію зіграти.
Бо й ваші лікарі такої думки,
Що кров у вас загусла від журби,
А смуток живить ваше божевілля.
Тому вони гадають, що для вас
Корисно гарну п'єсу подивитись:
Це вас настроїть на веселий лад,
Розвіє тугу і життя подовжить.

Пройд Що ж, подивлюся. Нехай зіграють. А це не та кумедія, що на різдво виставляють чи коли ото витівають усякі штуки та через голову перекидаються?

Паж Ні, мій любий пане, це діло цікавіше.

Пройд Діло? Цебто якась робота?

Паж Та ні, це така собі історія.

Пройд Ну гаразд, побачимо, йдіть сюди, мадам дружиро, сядьте біля мене, і хай собі буде, як буде. Молодість не вертається.

Сідають.

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА 1

Сурми. На сцену виходять Люченцо і його слуга Траньйо.

Люченцо Так, Траньйо. Із великої охоти
Побачить Падую, наук колиску,
Приїхав я в Ломбардію родючу —
Квітучий сад Італії всієї.
Погодився на це мій любий тато,
Благословив мене і дав тебе —
Надійного і вірного слугу.

Спочиньмо ж трохи, а тоді берімось
Освіту набувати і ученість.
Уславилось шановними людьми
Те місто, Піза, де вродився я
І батько мій, відомий добре в світі
Купець Вінченцо з роду Бентівольїв.
Тепер мені, як синові його,
В Флоренції здобувши виховання,
Годиться вчинками надію справдить,
Що доброчесність увінча багатство.
Отож, мій Траньйо, я почну вивчати
Із філософії частини ті,
Котрі навчають, як нажить чесноту
Та як чеснотою здобути щастя.
А ти що скажеш? Я ж прибув із Пізи
Сюди до Падуї, немов калюжу
Мілку лишив і кинувся у море,
Щоб спрагу до кінця угамувать.
Траньйо Mi pardonato *, мій ласкавий пане,
Я думаю достоту так, як ви,
І тішуся, що ви постановили
Пить філософії солодкий сік.
Та, милий пане, люблячи науку
Чесноти і звичаю, все ж не будьмо
Як стоїки чи стояки дубові:
Не тільки Арістотеля шануймо,
Овідія не зневажаймо теж.
Хай логіка вам в товаристві служить,
Риторика — у повсякденній мові,
Хай музика й поезія вас тішать,
За математику тоді беріться
Й за метафізику, коли є смак,
Бо без утіхи й користі нема.
Вивчайте ж те, що більше надить вас.
Люченцо Спасибі, Траньйо,— слушно радиш ти.

Якби сюди Бйонделло вже прибув,
То зразу б ми до діла узялись
І найняли житло, де можна друзів
Приймать, яких ми тут заведемо.
Входять Баптіста з двома дочками — Катеріною і Б'янкою, химерний стариган Гремйо і Гортензіо, жених Б'янки.
Але стривай: це що за люди йдуть?
* Пробачте мені (it.).
Траньйо То місто нас вітає, пане мій.
Люченцо і Траньйо стають осторонь.
Баптіста Не докучайте більш мені, панове,
Бо твердо я собі постановив
Не віддавати меншої дочки,
Допоки старшій мужа не знайду.
Обох я вас і знаю, і люблю.
Коли котрий з вас любить Катеріну,
То може сватати її та й брати.
Гремйо Волів би драти. Надто вже шорстка.
Гортензіо, ви хочете женитись?
Катеріна
(до Баптісти)
Панотче, та невже ж це ваша воля —
Мене їм накидать, немов продажну?
Гортензіо Овва, продажну! Лиш купця не буде,
Аж поки лагіднішою не станеш.
Катеріна Цього вам, пане, нічого боятись:
Душа моя таких не прагне змін.
А хоч би й так, то будьте певні: я
Чуприну б вашу дрюком розчесала
Й під блазня пику вам розмалювала.
Гортензіо Хай бог боронить від таких чортяк!
Гремйо Хай бог боронить і мене.
Траньйо
(вбік, до Люченцо)
Ну, бачу, тут надивимося дива:

Скажена панна ця чи норовлива.
Люченцо
(вбік, до Траньйо)
Зате вже друга, та, котра мовчить,
Чеснот дівочих хоч яку навчить!
Нум тихо!
Траньйо
(вбік, до Люченцо)
Правда, пане, надивляйтесь.
Баптіста Панове, знайте: в мене слово з ділом
Не розминеться. Б'янко, йди додому,
Та не журись, моя дитино мила,
Бо я тебе люблю, як і любив.
Катеріна Мазухо татова! Потри лиш очі
Та й зареви, хоча нема причини.
Б'янка Потішся, сестро, прикрістю моєю.
Панотче, вашій волі я корюсь.
Мене розважать музика й книжки:
На самоті читати буду й грати.
Люченцо
(вбік)
Ти чуєш, Траньйо? Це ж Мінерви мова.
Гортензіо Такий суворий ви, синьйор Баптісто?
Як жаль, що з наших щирих почуттів
Для Б'янки вийшла прикрість.
Гремйо Та невже
У клітку ви посадите її,
Мов сокола, через оцю змію
І Б'янка за її лихий язик
Нестиме кару?
Баптіста Буде так, панове,
Як я сказав. Іди додому, Б'янко.
Б'янка виходить.
А знаючи, як до вподоби їй
Поезія, і музика, і співи,

Візьму я в дім умілих вчителів
її навчати. Може, вам, Гортензіо,
Чи вам, синьйоре Гремйо, хтось відомий
З таких людей? Пошліть його до мене.
Людину вправну я прийму ласкаво,
Не поскуплюся для своїх дочок,
Для виховання їх. Бувайте ж, друзі.
Ти, Катеріно, можеш тут лишитись,
Я дещо маю Б'янці ще сказати.
(Виходить)
Катеріна Гадаю, можна і мені піти?
Чи вже за розкладом я маю жить,
Немов сама не знаю, що й коли?
Ет!
(Виходить)
Гремйо Ну й іди — хоч і к дідьчій матері, бо ти така
люба та мила, що тебе ніхто тут не затримуватиме. Оввa! Не
така вже сила в коханні, Гортензіо, щоб вонб нам не дозволило
бути добрими товаришами в нещасті й достойно витерпіти цей
піст. Ми обидва вхопили шилом патоки*. Прощавайте ж. Але я з
любові до моєї чарівної Б'янки спробую знайти вчителя, щоб на-
вчав її того, що їй до серця, і пошлю його до Баптісти.
Гортензіо І я зроблю те саме. Та якщо ваша ласка, ще
слівце. Хоч сама природа нашого суперництва не дозволяла від-
вертої розмови, але тепер, поміркувавши, я збагнув: щоб знов ді-
стати доступ до нашої богині й стати щасливими суперниками в
коханні до Б'янки, нам треба залагодити одну річ.
Гремйо Яку ж, коли ваша ласка?
Гортензіо Дуже просту, добродію: знайти чоловіка її сестрі.
Гремйо Чоловіка? Дідька лисогоі
Гортензіо А я кажу — чоловіка.
Гремйо А я кажу — дідька! Невже ти, Гортензіо, гада-
єш, що як її батько великий багатій, то знайдеться такий йолоп,
що візьме за себе оту зміюку?
Гортензіо Пхе, Гремйо! Хоч ні вам, ні мені не стало б

терпцю витримувати її безнастанне гиркання, та коли як слід по-
шукати, то знайдуться на світі й такі зухи, що візьмуть її з усіма
вадами, аби лиш за нею дали досить грошей.
Гремйо Не знаю. Я б волів, щоб мене за той посаг що-
ранку шмагали на ринку, ніж із такою жити.
Гортензіо Воно, звісно, правда: чи в камінь головою, чи
каменем у голову. Та коли вже Баптістина умова зробила нас то-
варишами, то зоставаймось ними, поки, напитавши старшій дочці
чоловіка, дамо меншій волю для заміжжя, а тоді знову — хто кого.
Мила Б'янка! Щасливий той буде, котрий її здобуде! Хто перший
добіжить, тому з нею й жить. А ви як скажете, синьйоре Гремйо?
Гремйо Я згоден з вами, і я залюбки подарував би най-
кращого в Падуї коня тому, хто б згодився посватати Катеріну,
аби лише поквапився, та швидше її взяв, і в шлюбне ліжко вклав,
і з дому геть забрав. Ходімо.
Гремйо й Гортензіо виходять.
Траньйо Скажіть, мій пане, чи можлива річ,
Щоб так кохання захопило вмить?
Люченцо Ох, Траньйо, поки на собі не взнав,
Що правда це, не йняв я віри й сам.
Вона ж неначе квітка, та, що зветься
"Люби-мене",— ну, от я й полюбив.
Тепер тобі по правді признаюсь —
Ти в мене відданий і щирий друг,
Як Анна у цариці Карфагена:
Я млію, Траньйо, я палаю, в'яну,
Я згину, як не матиму її.
Порадь же, Траньйо,— ти, я знаю, можеш,
І поможи — бо ти, я знаю, хочеш.
Траньйо Мій пане, ганить вас тепер не час,
Кохання лайкою не проженеш.
Як сталось так, лишається одно:
Redime te captum, quam queas minimo.*
Люченцо Спасибі, хлопче. Славно ти почав,
Кажи ж і далі, потішай мене.

Твоя порада, бачу, не дурна.
Траньйо Ви не спускали з дівчини очей,
Тож, мабуть, не розчули усього.
Люченцо О так, я тільки й бачив те лице.
Яка краса! Колись була така
Хіба лиш Агенорова дочка:
Сам Зевс схилився до її колін,
Коли на крітський берег вийшов він.
Траньйо І більш нічого? И вам не впало в очі,
Як розходилась тут її сестра?
Так лаялась, що аж лящало в вухах.
Люченцо Я бачив лиш губів коралі й чув
Лиш пахощі від подихів її.
Усе було в ній любе та святе.
Траньйо Ні, треба конче цей дурман розвіять.
Прокиньтесь, пане. Любите її —
То треба думать, як її здобути.
Сестра її така сварлива й клята,
Що батько заміж випхати її
Жадає, а тому кохану вашу,
Мов соколицю в клітці, він замкнув,
Щоб їй не докучали женихи.
Люченцо Який же він жорстокий батько, Траньйо!
Та ти казав — він нібито шукає
Учителів для неї дуже вмілих?
Траньйо Так, я казав — і вже придумав, пане!
Люченцо Я, Траньйо, теж.
Траньйо І я ладен закластись,
Що в нас обох одна й та сама думка.
* Викупися з полону якнайдешевше (лат.).
Люченцо Кажи свою.
Траньйо Ви будете учитель
І наймете ся дівчину навчать.
Оце ваш задум.
Люченцо Так. Чи вдасться він?

Траньйо Не вдасться, бо тоді хто ж буде вами?
Хто буде жити в Падуї за сина
Вінченцо з Пізи, і держати дім,
І вчитися, і друзів пригощати,
І земляків навідувать своїх?
Люченцо Ну, basta, годі. Я вже все збагнув.
Адже нас тут іще ніхто не знає
Й не зможе розрізнити, хто з нас пан,
А хто слуга. Тому зробімо так:
Ти, Траньйо, будеш паном замість мене,
І дім держатимеш, і слуг, мов я,
А я зроблюсь кимсь іншим: флорентійцем,
Чи неаполітанцем, чи пізанцем
Простого роду. Не барімось, Траньйо,
Перевдягаймось. Ось мій капелюх
І плащ. Бйонделло буде твій слуга,
Та спершу треба вмовити його,
Щоб він мовчав.
Траньйо Так, ваша правда, треба.
Міняються одягом.
Коли у вас таке бажання, пане,
А я в усьому вам коритись маю,
Бо тато ваш, прощаючись, велів:
"Слугуй же вірно синові", (Щоправда,
Він, мабуть, інше на увазі мав),-
То що ж, нехай побуду я Люченцо,
Бо дуже я люблю того Люченцо.
Люченцо Побудь, бо той Люченцо закохався,
А я рабом побуду, щоб скорить
Ту дівчину, чиє лице зненацька
Мій зір вразило й узяло в полон.
Входить Бйонделло.
А, ось він! Де це ти, поганцю, був?
Бйонделло Де я був? Ні, ви скажіть, де це ви були! Хазяїне,
чи мій товариш Траньйо вкрав ваше убрання, чи ви вкрали йрго

вбрання, а чи ви один одного обікрали? Скажіть, будьте ласкаві,
в чому річ?
Люченцо Іди сюди. Не час тепер для жартів,
Отож поводься, як годиться, й слухай.
Ось Траньйо, щоб мене порятувать,
Одежею зі мною помінявся,
Бо я, сюди прибувши, посварився
Тут із одним і вбив його в двобої.
Тепер слугуй йому, немов мені,
А я світ за очі тікати мушу.
Ти зрозумів?
Бйонделло Я, пане? Ані крихти.
Люченцо Забудь, що Траньйо звуть його. Ти чуєш?
Тепер Люченцо він.
Бйонделло Ото щасливий!
Якби й мені таке добро припало!
Траньйо Ну, а я б собі, їй-богу, ще одного побажав:
Щоб Люченцо таки справді Баптістину меншу
взяв.
Та гляди — не ради мене, для хазяїна твого
Обережний будь на людях і слівцем не зрадь
його.
Як зі мною наодинці — мене Траньйо називай,
Між людьми десь — я Люченцо, твій хазяїн,
пам'ятай!
Люченцо Ходімо, Траньйо.
Іще одне зробити маєш ти:
До неї теж посвататись. Навіщо?
Будь певен: так потрібно, й не розпитуй.
Виходять.
Глядачі на балконі розмовляють.
Лорд Мій пане, ви куняєте? Вам нудно?
Пройд
(пробуркавшись)
Та ні, їй-богу, я дивлюся. Ловка вистава, нічого

не скажеш. А довго ще вона йтиме?
Паж Тільки почалась, мій пане.
Пройд Штукенція на славу, мадамо жінко, тільки вже
скоріше б кінчалась!
Дивляться далі.
СЦЕНА 2
Входять Петруччо і його слуга Грумйо.
Петруччо З Верони я до Падуї приїхав
Провідати своїх тутешніх друзів.
А найлюбіший з них і найвірніший —
Гортензіо. Це дім його, здається.
Ану-бо, стукни, Грумйо. Стукни, чуєш?
Грумйо Стукнути, пане? Кого це я маю стукнути? Хто
тут знедоважив вашу милість?
Петруччо Гей, лобуряко, я кажу— стукни мені тут як слід.
Грумйо Стукнути вас тут, пане? Та хто ж я такий, щоб
вас тут, пане, стукати!
Петруччо Байстрюче, стукни, я кажу тобі,
А то по лобі схопиш, далебі!
Грумйо Я бачу, вам побитися кортить!
Я стукну — і мені ж за це влетить.
Петруччо То стукнеш ти чи ні?
Не хочеш стукнути — то я скубну,
Тоді ти заспіваєш так, що ну!
(Скубе його за вуха)
Грумйо Рятуйте, панове! Мій хазяїн сказився!
Петруччо Отож стукай, коли тобі звелено, поганцю!
Входить Гортензіо.
Гортензіо Ти диви, що це тут робиться? Мій давній прия-
тель Грумйо і мій щирий друг Петруччо! Як ви ся маєте там,
у Вероні?
Петруччо Синьйоре, ви прийшли розборонити нас?
Con tutto il cuore ben trovato.* Саме час.
Гортензіо Alia nostra casa ben venuto,
Molto honorato signor mio Petruchio.**

Встань, Грумйо, зараз вас я помирю.
Грумйо Ет, що мені з вашої латини! Ну скажіть самі,
добродію, чи це не законна причина для мене покинути службу
* Від усього серця можу сказати: це дуже доречно (іт.).
** Ласкаво просимо в нашу господу, вельмишановний наш
синьйоре Петруччо (Jr.).
в нього? Він мені наказував, щоб я отут стукнув його як слід.
Подумайте: чи то годиться слузі так поводитися з хазяїном, хай
навіть, як я бачу, в нього в голові перебір — не двадцять одно
очко, а двадцять два?
Ну, стукну я, раз так йому кортить,
А потім — чи не Грумйо ж і влетить?
Петруччо Безмозкий пень! Гортензіо, мій друже,
Таж я сказав йому, щоб він постукав
До тебе в браму! Ну, а він — нізащо!
Грумйо У браму? О господи! Чи ж ви не сказали достоту
оцими словами: "Стукни мене отут, та стукни як слід!" А тепер
балакаєте про якусь браму...
Петруччо Йди геть або мовчи — добром кажу!
Гортензіо Петруччо, цить! За Грумйо я ручусь.
Яка-бо прикра сталася незгода
У тебе з давнім, відданим слугою!
Але скажи, який щасливий вітер
Заніс тебе до Падуї з Верони?
Петруччо Той вітер, що жене всіх юнаків
Шукати щастя по світах, не вдома,
Бо там багатий досвід не росте.
Коротше, друже мій, діла такі:
Антоніо, мій батько, відійшов
У кращий світ, і я подався в мандри,
Щоб одружитись і на тім розжитись.
Гаман мій повний, дома теж достаток,
Отож і рушив я побачить світа.
Гортензіо Дозволь, я говоритиму відверто,
Хоча навряд чи заслужу подяки:

Тут є одна відданиця багата,
Ще й дуже, тільки норовлива й клята.
Та ні, своєму щирому друзяці
Не зичу я цю відьму за дружину.
Петруччо Синьйоре, поміж друзями такими,
Як ми, дві слові досить. Тож коли
Ти знаєш дівчину, багату вельми,
Яка б мені годилась за дружину
(Адже для мене музика весільна —
То брязкіт грошей), то нехай вона
Бридка, немов Флоренцієва любка,
Стара, немов Сивіла, норовлива
І клята, як Сократова Ксантіппа,
Чи й гірша, це мене не відстрашить
І не притлумить у мені жадання.
її жадаю я, хоч би вона
Була немов Ядранське море в бурю.
Шукаю жінку в Падуї багату
І щастя іншого не хочу знати.
Грумйо От бачте, добродію, він вам каже відверто, що
в нього на думці. Йому аби досить грошей, то він вам одружить-
ся хоч би й з лялькою, чи з олов'яною фігуркою, чи з беззубою
старою відьмою, хай навіть у неї хвороб за п'ятдесят дві шкапи.
Йому всяка годиться, аби з грішми.
Гортензіо Ну що ж, Петруччо, вже коли зайшла
Така в нас мова, слухай до кінця
Те, що почав я в жарт. Я б міг тобі
Знайти дружину — молоду, вродливу,
й багату вельми, й виховану добре,
Так, як годиться благородній панні.
Одна у неї вада, та зате
Велика, страх велика, бо вона
Без міри норовлива, клята, зла,
. І сам би я, хоч був би злидарем,
За гору золота б її не взяв.

Петруччо Пусте. Іще не знаєш ти, яка
Є сила в золоті. Скажи мені,
Як батька звуть, і все; я враз почну
За нею упадать, хоч би гриміла
Вона, як грім у горобину ніч.
Гортензіо Баптістою Мінолою зовуть
Його. Він ґречний і достойний пан.
Та Катеріна — так зовуть дочку —
Всій Падуї відома як яга.
Петруччо Про батька я чував, та й він також
Мого небіжчика татуся знав.
Гортензіо, я не засну, аж доки
Дочки тієї врешті не побачу.
Отож даруй, що зараз я тебе
Покину і мерщій піду туди —
Коли ж ти хочеш, то ходім удвох.
Грумйо Прошу вас, добродію, нехай він іде, поки в тако-
му гуморі. їй же богу, коли б вона знала його так, як я, то збагну-
ла б, що лайкою з ним багато не втнеш. Ну, узве там його разів
з десяток пройдисвітом чи хамлом. Велике діло. От він як почне,
то лаятиметься й поміж куплю-ментами. А хай-но вона спробує
огризнутись — він її такими словами вгризне, що їй з тої гризоти
білий світ ув очах потемніє. Ви його ще не знаєте!
Гортензіо Стривай, Петруччо, я піду з тобою —
Баптіста-бо заховує ревниво
Мій скарб великий, донечку молодшу,
Чарівну Б'янку: він її тримає
Подалі від зальотників настирних —
Бід мене і суперників моїх.
Вважає він за неможливу річ,
Щоб хтось посватав старшу — через вади,
Які тобі я щойно змалював.
Отож Баптіста й вирішив до Б'янки
Не допускать нікого й близько, поки
Не вийде заміж Катеріна Клята.

Грумйо Як? Катеріна? Клята?
Не заздрять, десь, цій прикладці дівчата.
Гортензіо Отож, Петруччо, будь такий ласкавий,
Введи мене, перебраного скромно,
У дім Баптісти, ніби я учитель —
Навчати Б'янку музики. Тоді
Хоч завдяки цій хитрості я зможу
Потиху залицятися до Б'янки
І в серце закрадатися до неї.
Грумйо От спритні паничі! Ти диви, як молоді змовляю-
ться між собою, щоб убрати в шори старого!
Входить Гремйо й Люченцо, переодягнений на вчителя Камбйо.
Хазяїне, хазяїне, огляньтеся: хто це йде?
Гортензіо Тихіше, Грумйо. Це суперник мій.
Петруччо, відійдімо трохи вбік.
Грумйо Нівроку, молоденький! Ну й джиґун!
Відходять убік.
Гремйо Ну, добре. Список переглянув я.
Стривайте, ще оправить їх віддам.
Все про кохання, бачу, ці книжки!
Ніяких більше не читайте їй.
Ви зрозуміли? Хоч і не скупий
Синьйор Баптіста, я вам ще додам.
Візьміть свій список, а книжки оці
Звелю я напахати — адже та,
До кого ви понесете їх зараз,
Ще запашніша, ніж самий бальзам.
А що ви будете читати їй?
Люченцо Що б не читав, усе на користь вам.
Мій добродійнику, о, будьте певні,
Немов самі ви будете при нас,
І, може, навіть кращими словами,
Ніж ви дібрали б, якщо ви не вчений.
Гремйо О, вченість, що то за чудова річ!
Грумйо

(вбік)
О господи, який же з нього бевзь!
Петруччо
(вбік)
Цить, хлопче!
Гортензіо
(вбік)
Цить, Грумйо.
(Виходить наперед)
Добрий день, синьйоре Гремйо.
Гремйо Вітаю вас, Гортензіо, мій друже.
Ви знаєте, куди я? До Баптісти.
Я ж обіцяв докладно розпитать
Щодо того учителя для Б'янки,
І ось, на щастя, зразу налетів
На славного цього молодика:
Учений, чемний, саме раз для неї,
Очитаний у віршах, у книжках —
Хороших тільки, я ручуся вам.
Гортензіо Гаразд; а я ось приятеля стрів,
Що обіцяє другого знайти —
Умілого музику, щоб навчав
Прекрасну Б'янку, нашу даму серця.
Тож я від вас нітрохи не відстав
В служінні тій, котру люблю так палко.
Гремйо Це я люблю — і ділом доведу.
Грумйо
(вбік)
Не стільки ділом, скільки гаманом.
Гортензіо Не час нам виголошувать любов.
Як ви до мене, Гремйо, з щирим словом,
То й я скажу вам добру новину.
Оцей ось пан — ми стрілись випадково,-
Коли заплатимо йому не скупо,
Посватать ладен Кляту Катеріну

І взять її, як буде добрий посаг.
Гремйо Що ж, добре, хай щастить. А ви йому
Розповіли, які у неї вади?
Петруччо Я чув — вона уїдлива й сварлива.
Коли це все, то невелике лихо.
Гремйо Ах так, мій друже? Звідки ж родом ви?
Петруччо З Верони я. Антоніо, мій батько,
Помер, але добро моє живе
І жде мене щасливий довгий вік.
Гремйо З такою жінкою? Не йметься віри.
Та як охоту маєте, то що ж —
В усьому вам я радо поможу.
Але чи ви посватаєте справді
Цю кішку дику?
Петруччо Щоб я так живий був!
Грумйо Чи він її посватає? Ще й як!
Петруччо А нащо ж я тоді сюди приїхав?
Невже мене жіночий крик злякає?
Чи я не чув, як рикають леви?
Чи я не чув, як море в люту бурю
Реве, немов бугай скажений, в піні?
Чи я не чув, як на війні гармати
Або громи у хмарах гуркотять?
Чи я в бою не чув гучних команд,
Іржання коней, сурем бойових?
А ви мене жіночим язиком
Страхаєте, хоча тріщить гучніше
Каштан в огні сільського коминка.
Я не дитя, аби лякатись хохи!
Грумйо Е, він не з тих!
Гремйо Гортензіо, кажу вам,
Що цей добродій вчасно нагодився,
Як видно, і собі, і нам на щастя.
Гортензіо А я уже пообіцяв, що ми
Оплатим кошти сватання йому.

Гремйо Хай висвата — оплатимо як слід.
Грумйо Щоб я так певен був за свій обід!
Входить Т р а н ь й о, чепурно вбраний як Люченцо, і Бйонделло.,
Траньйо Добридень. Чи дозволите спитати,
Кудою тут найближче нам дійти
До дому, де живе синьйор Мінола.
Бйонделло Це той, в котрого гарні дві дочки?
Траньйо Той, той, Бйонделло.
Гремйо Вам, може, також свататись приспіло?
Траньйо Хай так, та вам яке до того діло?
Петруччо Надіюсь, не сварливу ви обрали?
Траньйо Сварливих не люблю. Ходім, Бйонделло, далі.
Люченцо
(вбік)
Ну, браво.
Гортензіо Ні, заждіть: іще скажіть мені,
Ту панну сватать ви збираєтесь чи ні?
Траньйо А як збираюся, то що у тім лихого?
Гремйо Коли ви звідси вмить заберетесь — нічого.
Траньйо Чи вже по вулицях не вільно всім ходити?
Гремйо Та вільно, лиш ї ї не вільно вам любити.
Траньйо Чому?
Гремйо Як вам охота дуже знати? —
Бо зволив Гремйо вже її собі обрати.
Гортензіо Бо вже Гортензіо її бажає мати.
Траньйо Панове, ви ж порядні люди, так?
То звольте мирно вислухать мене.
Синьйор Баптіста — благородний пан,
Йому відомий трохи батько мій.
Якби його дочка була ще краща
І мала навіть більше женихів,
Я б і тоді посватався до неї.
Згадайте: Леди красної дочка
їх мала цілу тисячу; чого ж
Не може бути в Б'янки ще один?

І буде! Так, Люченцо буде ним,
Хоч став би сам Паріс суперником моїм.
Гремйо О, цей панич всіх нас переговорить.
Люченцо Хай, пане, виривається вперед!
Я знаю: він далеко не доскаче.
Петруччо Гортензіо, пощо всі ці слова?
Гортензіо Дозвольте, пане, навпростець спитати:
Ви бачили Баптістину дочку?
Траньйо Ні, пане, тільки чув — їх дві у нього.
Одна лайливим язиком відома,
А друга, менша,— скромністю й красою.
Петруччо Та перша — то моя; вам зась до неї.
Гремйо Так, цю роботу ви лишіть Гераклу,
Дванадцять подвигів вона затьмарить.
Петруччо Добродію, послухайте мене:
Ту меншу, що на неї заздрі ви,
Від женихів хова суворий батько,
І не віддасть її він ні за кого,
Аж поки старшу не засвата хтось.
Тоді і меншій черга, не раніш.
Траньйо Ну що ж, як ви, мій пане, та людина,
Що нам усім поможе — і мені,-
Зламавши кригу тим, що візьме старшу
І волю меншій дасть, котрої ми
Всі домагаємось, то той, котрому
Вона дістанеться, віддячить вам.
Гортензіо Ви, пане, добре мовите і все
Збагнули. Як і ви за жениха
Себе вважаєте, то й ви повинні
Цього добродія нагородити:
Ми ж перед ним однаково в боргу. .
Траньйо Я, пане, не скупий — на знак цього
Запрошую відзначити цей день.
І випити за нашу красну панну,
Мов адвокати, що в суді воюють,

А опісля їдять і п'ють, як друзі.
Грумйо
і Бйонделло Чудова думка! Тож ходімо всі.
Гортензіо Так, думка справді добра, тож ходім.
Петруччо — ти мій гість. Прошу у дім,
Виходять.

ДІЯ ДРУГА

СЦЕНА 1

Входять Катеріна і Б'янка; у Б'янки зв'язані руки.
Б'янка Сестрице, ти не кривдь мене й себе,
В рабиню обертаючи мене.
Мені це прикрість. Що ж до цих оздоб,
То руки розв'яжи мені, і я
Із себе поскидаю все сама
Аж до сорочки. Тільки накажи;
Бо знаю — старших слухатися слід.
Катеріна Скажи мені, котрого з женихів
Ти любиш дужче. Тільки без брехні!
Б'янка Повір, сестрице: із чоловіків
Нікого ще не вирізняла я,
Щоб до вподоби був мені найбільш.
Катеріна Ох, не бреши. Гортензіо, еге ж?
Б'янка Коли тобі до серця він, клянусь:
Благатиму, щоб він узяв тебе.
Катеріна О, значить, ти обрала багача —
За Гремйо хочеш у розкошах жить?
Б'янка Це через нього заздриш ти мені?
Та ні, жартуєш: бачу я тепер,
Що тільки жартувала ти весь час.
Прошу, сестрице: руки розв'яжи.
Катеріна
(б'є її)
Як жарти це, прийми іще один.
Входить Б а п т і с т а.

Баптіста Це що за неподобство, панно, га?
Іди до мене, Б'янко. Ну, не плач.
(Розв'язує її)
Іди гаптуй, а з нею не заводься.
(До Катеріни)
Май сором, чуєш, бісова душа!
За що ти кривдиш так її? Вона ж
Ніколи не покривдила тебе!
Катеріна Вона мене дратує, бо мовчить.
(Біжить за Б'янкою)
Баптіста Що? На очах у мене? Б'янко, йди.
Б'янка виходять.
Катеріна То вже й цього мені не вільно? Бачу,
Вона ваш скарб, їй мужа треба дати,
Я ж муситиму танцювати боса
У неї на весіллі — і померти
В старих дівках. Не говоріть до мене.
Ось сяду й буду плакати, аж поки
Помститися нагоди не знайду.
(Виходить)
Баптіста Чи знав хто в світі клопіт отакий?
Та хто це йде сюди?
Входять Гремйо, з ним Люченцо в простому вбранні, як учитель Камбйо; Петруччо, Гортензіо, перебраний на Ліччо, вчителя музики; і Т р а н ь й о в подобі Люченцо зі своїм слугою Бйонделло, що несе лютню й книжки.
Гремйо Доброго ранку, сусідо Баптісто.
Баптіста Доброго ранку, сусідо Гремйо. Хай вас бог бла-
гословить, панове.
Петруччо І вас, добродію. Скажіть, будь ласка:
Є в вас дочка, на ймення Катеріна?
Вродлива й доброчесна надзвичайно?
Баптіста Я маю доньку Катеріну, пане.
Гремйо Не кваптесь так, а повагом робіть.
Петруччо Синьйоре Гремйо, ви не заважайте.
Добродію, я дворянин з Веронн.

Прочувши про красу велику, розум,
Доброзвичайність і дівочу скромність,
Ласкаву вдачу вашої дочки,
Наважився оце до вас приїхать,
Щоб пересвідчитись на власні очі,
Чи правда те, що я так часто чув.
А щоб прийти не з голими руками,
Привів до вас цього ось чоловіка,
(відрекомендовує Гортензіо)
Зугарного до музики й рахунків,
Щоб вашу доньку цих мистецтв навчав,
Які, я знаю, вже їй не чужі.
Прийміть його, а ні — то я ображусь.
Він мангуанець, Ліччо иа ім'я.
Баптіста Ласкаво прошу, пане, вас обох.
Та знаю я: не буде Катеріна
До мислі вам, на превеликий жаль.
Петруччо Не хочете ви з нею розлучатись,
А може, я не до вподоби вам.
Бешгіста Та ні, мій пане, я кажу по правді.
А звідки ви? І як вас величають?
Петруччо Петруччо звуть мене, я син Антоньйо,
Відомого по всій країні нашій.
Баптіста Я знав його і дуже радий вам.
Гремйо Даруйте, що впадаю вам у річ,
Петруччо, але дайте й нам, мізерним,
Сказати слово — і не пхайтесь так.
Петруччо Синьйоре, та мені ж кортить притьмом женитись.
Гремйо Я бачу, та глядіть, щоб потім не журитись.
(До Баптісти)
Сусідо, я певен, що цей дарунок вас дуже поті-
шить. Аби із свого боку виявити таку саму приязнь, як та, що її
я вам завдячую більше, ніж будь-хто, припоручаю вам оцього
вченого молодика,
(відрекомендовує Люченцо)

що довго навчався в Реймсі й обізнаний у грецькій, латинській та інших мовах, не згірш ніж той у музиці та рахунках. Звуть його Камбйо. Прошу вас, прийміть його на службу.
Баптіста Тисячу разів дякую, синьйоре Гремйо. Прошу до господи, любий мій Камбйо.
(До Траньйо)
А ви, благородний пане, здається мені, не тутешній. Чи дозволите спитати, з якою метою прибули?
Траньйо Пробачте, пане мій, що я наважусь,
Чужинцем будучи у вашім місті,
Теж свататись до вашої дочки —
Цнотливої і чарівної Б'янки.
Мені відома й ваша постанова —
Спочатку видать заміж старшу доньку,
І я прошу лиш одного для себе:
Щоб ви, дізнавшися, який мій рід,
Дозволили й мені, як цим панам,
Бувать у вас і бачитися з нею.
А для навчання ваших дочок я
Приніс оцей простенький інструмент
Та ще книжки оці — латинські й грецькі.
Бйонделло виходить наперед із лютнею й книжками.
Як ви їх приймете — безцінні стануть.
Баптіста
(переглядаючи книжки)
Люченцо звуть вас? Звідки ж ви, скажіть?
Траньйо Яз Пізи, пане. Батько мій — Вінченцо.
Баптіста Чував про батька вашого. У Пізі
Він має силу. Я вам дуже радий.
(До Гортензіо)
Візьми-но лютню,
(до Люченцо)
Ну, а ти — книжки.
Ідіть, побачте ваших учениць.
Агов! Хто в домі!

Входить слуга.
Проведи панів
До панночок. Скажи — це вчителі,
Нехай вони люб'язно приймуть їх.
Слуга з Гортензіо й Люченцо виходять.
А ми ходімо погулять у сад.
Тоді —обід. Я дуже радий вам,
Тож почувайтесь, прошу, як удома.
Петруччо Синьйоре, в мене діло дуже спішне,
І я не зможу в вас бувать щодня.
Вам знаний батько мій, а отже, й я,
Що вспадкував усе його добро,
Та ще й примножив, а не змарнував.
Скажіть же, скільки посагу дасте
За Катеріною, коли вона
Погодиться зі мною шлюб узяти.
Баптіста По смерті — половину всіх земель,
А з рук у руки — двадцять тисяч крон.
Петруччо За посаг цей я забезпечу їй
Вдівство — якщо мене переживе:
Свої всі землі й добра відпишу.
Докладний ми напишемо контракт,
Щоб ці умови твердо закріпити.
Баптіста Але потрібне спершу головне:
Щоб Катеріна полюбила вас.
Петруччо Та що ви, батьку! Це найлегша річ:
Вона загониста, а я крутий,
А де два люті стрінуться вогні,
Там скоро те, що живить їх, згорить.
Вітрець роздмухує малий вогонь,
Та буря і великий гасить враз.
Отак і я скорю її, бо сам
Шорсткий і сватаюсь не як хлопчак.
Баптіста Ну що ж, берись, і хай тобі щастить,
Та підготуйсь до неласкавих слів.

Петруччо Готовий я й не похитнусь від них,
Як не хитається від бур гора.
Входить Гортензіо з розбитою головою.
Баптіста Що, друже? Ти чого такий блідий?
Гортензіо Коли блідий, то, певне, з переляку.
Баптіста Ну як — чи є в дочки музичний хист?
Гортензіо Скоріше є вояцький хист у неї.
Не лютню їй би в руки, а меча.
Баптіста Не зміг її до лютні наламать?
Гортензіо Вона об мене лютню поламала!
Сказав я тільки, що не ті лади
Вона бере, і взяв її за руку,
Щоб показать, як треба класти пальці,
Вона ж ураз неначебто сказилась:
"То я ладу не тямлю? Постривай!"
Та лютнею по маківці мене,
Аж деку голова моя пробила,
І я на хвильку ніби остовпів,
Дивлюсь крізь лютню, а вона мене
Цигикалом поганим узиває,
Та бринькалом, та всякими словами,
Немов науку цілу в тім пройшла.
Петруччо Дівча веселе! Я тепер, їй-богу,
Утричі більше полюбив її.
Хоч би вже швидше нам погомоніти!
Баптіста Ну що ж, ходім, та не бентежтесь так.
Навчатимете меншу, бо вона
Удатна вчитися і вдячна буде.
Синьйор Петруччо, ви йдете із нами,
Чи Катеріну вислати сюди?
Петруччо Пришліть, будь ласка.
Всі, крім Петруччо, виходять.
Тут її діждуся,
А прийде — залицятися почну.
Як розкричиться — їй тоді скажу,

Що наче соловей вона щебече.
Надметься — я запевню, що вона
Немов троянда свіжа у росі.
Мовчатиме — я похвалю її
За красномовство і дотепність дивну,
За те, що слів вона не позичає.
Як проганятиме — складу їй дяку,
Немов на цілий тиждень кличе в гості.
Коли руки відмовить — попрошу,
Щоб швидше призначала день вінчання.
Та ось вона! Петруччо, не мовчи!
Входить Катеріна.
Добридень, Кет,— я чув, що так вас звати.
Катеріна Щось, мабуть, не дочули ви, мосьпане,
Бо Катеріною мене зовуть.
Петруччо От і неправда. Звуть вас просто Кет
Чи "славна Кет", а часом — "клята Кет".
Та ви, о Кет, найкраща в світі Кет,
Всім Кетам Кет, моя солодка Кетя!
Цукерко-кетю, втішнице моя,
Почувши, як тебе по всій країні
За доброчесність хвалять, за красу
І за твою ласкаву тиху вдачу,
Та ще й не так, як ти того достойна,
Сюди я рушив — свататись до тебе.
Катеріна Ах, рушив! Ну, як ви такий рухливий,
То можете рушати й звідси. Видно,
Що ви — майно рухоме.
Петруччо Цебто як?
Катеріна Ну, як стілець.
Петруччо Вгадала! Сядь на мене!
Катеріна Сідають на ослів: адже вони
На спині носять нас — такі, як ти.
Петруччо А жінка що — не може понести?
Катеріна Не від такого здохляка, як ти.

Петруччо Ох, Кет, важкою не зроблю тебе,
Бо ти ж така ще юна і легка...
Катеріна Легка в ногах, це правда, і такому
Вайлові зроду не піймать мене.
Легка в ногах, та не легкозвичайка.
Петруччо Не чайка? Так, сорока вже скоріш.
Катеріна Аби лиш не ворона чи не крук.
Петруччо Моя голубко, стережися крука.
Катеріна Короткі в нього до голубки руки.
Петруччо Ох ти ж оса, ти справді дуже зла.
Катеріна Як я оса, то бійсь мого жала.
Петруччо На це є рада — вирвати його.
Катеріна Як стане розуму його знайти.
Петруччо Та хто ж не знає, де в оси жало?
В задку!
Катеріна Ні, в язиці!
Петруччо В чиєму цебто?
Катеріна В твоєму, якщо будеш про задки
Базікати. А поки що •— прощай.
(Відвертається)
Петруччо Що? Мій язик у тебе у задку?
Е ні, стривай!
(Не пускає її)
Ох, Кет, я ж лицар, чуєш?
Катеріна А це побачимо!
(Дає ляпаса йому)
Петруччо Ну, спробуй ще — скуштуєш кулака!
Катеріна Гляди, гляди, позбудешся герба!
Хто жінку б'є — не благородний той,
Не має права на лицарський герб!
Петруччо Твій фах — геральдика? Впиши ж мене
До книг твоїх!
Катеріна Який же герб у тебе?
Півнячий гребінь над шоломом, так?
Петруччо Так, півник я, ти ж курочка моя!

Катеріна О ні! Не півник ти, а мокра курка.
Петруччо Ну, годі, Кет, і не дивись так кисло.
Катеріна Я так дивлюсь, коли кислицю бачу.
Петруччо Нема кислиць тут —^ не дивися кисло!
Катеріна Чого ж нема?
Петруччо А де? Ну, покажи.
Катеріна Якби люстерко мала — показала б.
Петруччо Ти на моє обличчя натякаєш?
Катеріна Ти ба, здогадливий, хоч молодий?
Петруччо Так, справді я замолодий для тебе.
Катеріна Але підтоптаний.
Петруччо Це від турбот.
Катеріна А в мене їх нема, мені й дарма.
(Випручується)
Петруччо
(стримуючи її)
Ні, справді, Кет, не утікай-бо так.
Катеріна Я тільки дратуватиму тебе,
Коли зостануся. Пусти мене.
Петруччо Ні, не пущу, бо ти напрочуд мила.
Мені казали — ти шорстка, пихата,
Понура... Все це, бачу я, брехня,
Бо ти привітна, ґречна і грайлива,
Ласкава, ніжна, як весняна квітка,
Не вмієш супитись, дивитись косо,
Кусати губи, як лихі дівчата,
Не любиш говорить наперекір,
А розважаєш любо кавалерів
Люб'язними, приємними словами.
(Відпускає її)
Чом кажуть люди, ніби Кет кульгава?
Брехня! Бо Кет — як пагін на ліщині,
Струнка й гнучка, смаглява, мов горішок,
А зернятко у неї ще смачніше.
Ану, пройдись. О ні, ти не кульгаєш.

Катеріна Йди, дурню, геть. Своїм наказуй слугам.
Петруччо Чи так скрашала гай сама Діана,
Як царствена хода твоя скрашає
Оцю кімнату? Ні, будь ти Діана,
Вона ж хай буде Кет, і ти — цнотлива,
Діана ж хай зальотницею буде!
Катеріна Де ти набравсь таких солодких слів?
Петруччо Із голови. Дотепний в мене рід.
Катеріна Дотепний рід, та недотепний плід.
Петруччо Чи я не мудрий?
Катеріна Ні, лише пролаза.
Петруччо Ну, то пролізу я до тебе в ліжко.
Та годі вже словесної війни.
Скажу я просто: згоден батько твій
На шлюб наш, посаг він дає добрячий,
Тож хоч-не-хоч, а я тебе візьму.
Я, Кет, якраз для тебе чоловік,
Бо я зумів красу твою побачить,
І та краса мене вже полонила,
Тож ти й не вийдеш ні за кого більше,
А я вродився, щоб тебе приборкать.
Бо ти була неначе дикий кіт,
Чи дика Кет, а я зроблю із тебе
Ручну ласкаву кицьку — свійську Кет.
Входять Баптіста, Гремйо і Траньйо.
Твій батько йде. Гляди ж не відмовляйся:
Я мушу й хочу Катеріну взяти.
Баптіста Ну що, синьйоре, як тут ваші справи?
Петруччо Чудово, звісно! Як же ще, мій пане?
Щоб схибив я — це неможлива річ.
Баптіста А ти як, дочко? Ти чогось надулась?
Катеріна Мене звете дочкою ви? А справді,
Ви щиру батьківську любов явили,
Що забажали одружить мене
З напівшаленцем, шибеником, хамом,

Що лайкою гадає все владнати.
Петруччо І ви, мій батьку, й інші всі про неї
Казали хибно, нібито вона
Погану вдачу має. Норовливу
Вона навмисне з себе удавала,
Насправді ж це голубка ніжна й тиха,
Не запальна, а лагідна, мов ранок,
Терпінням перевершила Грізельду,
А цнотою — Лукрецію саму.
Коротше, ми домовилися з нею,
Що у неділю справимо весілля.
Катеріна Скоріше я в труні тебе побачу.
Гремйо Петруччо, чуєш, що вона сказала?
Траньйо Оце такий ваш успіх? Прощавайте ж!
Петруччо Не кваптеся, панове. Я обрав
її для себе, і, коли нам добре,
Яке вам діло? В нас така умова:
Сваритися на людях, наодинці ж
Вона така ласкава — неймовірно!
О люба Кет! Як ніжно обіймала
Вона мене, і скільки цілувала,
І скільки присягалась, що вона
У мене закохалася відразу.
Ви ще зелені! Варт би вам побачить,
Як наодинці навіть боягуз
Приборкать може найклятішу жінку.
Дай руку, Кет. Поїду купувати
Собі в Венеції весільне вбрання.
Бенкет готуйте, батьку, і скликайте
Гостей. І ти вберешся пишно, люба.
Баптіста Не знаю, що й сказать,— та дайте руку.
Хай вам щастить! Домовились, Петруччо.
Гремйо
і Траньйо Тоді — амінь. Ми будемо за свідків.
Петруччо Ви, батьку, ти, дружино, й ви, панове,

Прощайте: я іду. Неділя скоро —
Куплю обручки та весільне вбрання.
Кет, поцілуй. В неділю-бо вінчання.
Петруччо й Катеріна виходять.
Гремйо Чи видано такий раптовий шлюб?
Баптіста Панове, до купця вподібнивсь я,
Що посилає крам свій за моря.
Траньйо Лежав у вас він досі без пуття,
А нині зиск чи збиток принесе.
Баптіста Для мене зиск — то мир в подружжі цім.
Гремйо Так, певне, прийде мир до них у дім.
То як, Баптісто, з меншою дочкою?
Це день, якого довго ждали ми.
Я ваш сусід і перший Б'янку сватав.
Траньйо А я кохаю Б'янку так, як вам
Не снилося, й безсилі тут слова.
Гремйо Юначе, так, як я, ти не кохав ще.
Траньйо Старий, твоя любов — мороз.
Гремйо Твоя ж — пече.
Джиґуне, відступись: мої літа годують.
Траньйо Зате мої в очах дівчах квітують.
Баптіста Панове, зараз я вас розсуджу.
Свою любов ділами доведіть.
Дочку віддам я за того із вас,
Котрий її щедріше забезпечить.
Синьйоре Гремйо, що дасте їй ви?
Гремйо Насамперед — даю міський свій дім,
Обставлений багато: є й срібло,
І золото, і дзбани, і миски,
Щоб милій Б'янці ніжні руки мити,
На стінах висять тірські килими,
В шкатулках із слонівки — дукачі,
У скринях кипарисових — тканини,
Коштовні вбрання, шатра, укривала,
Тонка білизна, подушки турецькі,

Перлинами оздоблені, запони
У золотім венецькім гаптуванні,
Начиння всяке — мідне, олив'яне,
І все, що в домі треба. У маєтку
Аж сто корів молочних, а волів
Сто двадцять там годується на м'ясо,
І вдосталь є всього, чого потрібно.
Я, мушу визнати, не молодий.
От завтра вмру — усе зоставлю їй,
Як буде лиш моєю за життя.
Траньйо Отож-бо — "лиш". Послухайте й мене.
Я в батька спадкоємець-одинак.
Коли за мене віддасте дочку,
Я п'ять таких домів зоставлю їй
В багатій Пізі, як оцей синьйор
Тут має в Падуї один. А ще —
Дві тисячі дукатів кожен рік
Прибутку із родючої землі:
Це все для неї удовиний пай.
Ну, пане Гремйо, я притиснув вас?
Гремйо Дві тисячі дукатів кожен рік?
(Убік)
Мої всі землі стільки не дають.
(Голосно)
А ще я відпишу їй корабель,
Що у Марсельській гавані стоїть.
Ну що, побив тебе я кораблем?
Траньйо Мій батько, Гремйо, має їх аж три,
Й два галеаси, а легких галер _^
Дванадцять. Все це я зоставлю їй.
І вдвічі більше, аніж ти даси.
Гремйо Ні — все, що маю, вже пообіцяв,
А більш, ніж маю я, не можу дати.
Як я, Баптісто, до вподоби вам —
Беріть мене з усім моїм добром.

Траньйо Ну, коли так, то дівчина моя —
За вашим словом. Карта Гремйо бита.
Баптіста Я визнаю — ви більше даєте.
Як батько ваш підтвердить все контрактом,
Беріть її. А ні — то вже даруйте:
Ви можете раніш за нього вмерти,
Яка ж тоді вдовина доля буде?
Траньйо Пусте! Я молодий, а він старий.
Гремйо Чи ж не вмирають молоді так само,
Як і старі?
Баптіста Постановляю так:
Ви знаєте, що ось на цю неділю
Призначено весілля Катеріни.
В неділю другу Б'янка буде ваша,
Коли такий контракт привезете.
А ні — то я віддам її за Гремйо.
Прощайте ж, друзі. Дякую обом.
Гремйо Прощай, сусіде.
Баптіста виходить.
Ну, тепер, юначе,
Я не боюся козирів твоїх.
Навряд чи батько твій такий добряга,
Щоб зразу все майно тобі віддати
І з ласки жить на старості. О ні!
Ми, італійці, не такі дурні.
(Виходить)
Траньйо Чума на шкуру зморщену твою,
Старий хитрюго. Я побив твій козир
І знаю, як зарадити біді.
Ми маємо фальшивого Люченцо,
То чом не буть фальшивому Вінченцо?
Оце-то диво буде! Бо звичайно
Батьки породжують дітей, а тут — дитина
Породить батька, а не батько сина!
(Виходить)

ДІЯ ТРЕТЯ

СЦЕНА 1

Входять Люченцо в подобі Камбйо, Гортензіо в подобі Ліччо і Б' я н к а.

Люченцо Стривай, музико, наперед не пхайся.
Чи вже забув, як мило привітала
Тебе її сестриця Катеріна?
Гортензіо Задирливий школярю, таж із нами —
Небесної гармонії владарка.
Отож моє тут переважне право:
Ми спершу помузичимо з годину,
Тоді й на твій урок година буде.
Люченцо Баран безглуздий, ти й того не знаєш,
Нащо існує музика на світі!
Чи ж не на те, щоб душу звеселять
Після трудів щоденних і науки?
Тож пропусти вперед поетику мою,
А вже тоді давай гармонію свою.
Гортензіо Я глузів не терпітиму твоїх.
Б'янка Таж ви обидва кривдите мене,
Бо маю тут вирішувати я.
Чи я — мала школярка, що повинна
У певний час ходити на уроки?
Я вчусь тоді, коли сама бажаю,
Тож годі сперечатися. Сідаймо,
Беріте лютню, стройте потихеньку,
А він тим часом свій урок відбуде.
Гортензіо Урок скінчиться, щойно я настроюсь?
Люченцо Таке сказав! Та ти роби своє.
Б'янка На чому ж ми спинились?
Люченцо Ось на цьому, панно.
(Читав)
Hic ibat Simois, hie est Sigeia tellus,
Hie steterat Priami regia celsa senis *.

* Тут протікає Сімоїс; тут Сігейська земля; тут стояв

високий палац старого Пріама (лат.).
Б'янка Перекладіть.
Люченцо Hic Ibat — як я вже сказав вам: Simois — я Люченцо, hie est — син Вінченцо з Пізи, Sigeia tellus — і прибрався так, щоб здобути ваше еерце. Hic steterat — а той Люченцо, що приходить свататись, Priami — то мій слуга Траньйо, regia — він прикидається мною, celsa senis — щоб відтерти отого химерного старигана.
Гортензіо Я вже настроїв лютню, панно.
Б'янка Послухаймо.
(Той грає)
Фальшивить дискантова.
Люченцо Поплюй на руки, брате, й далі строй.
Б'янка Тепер давайте я перекладу.
Hic ibat Simois — я вас не знаю, hie est Sigeia tellus — я вам не довіряю, hie steterat Priami — обережно, щоб він нас не почув, regia — не дуже набивайтесь, celsa senis — але й не зневіряйтесь.
Гортензіо Уже настроїв, панно.
Люченцо А баси?
Гортензіо Фальшивить тут не бас, а мова в вас.
(Убік)
Який палкий цей вчитель і хапкий!
їй-богу, він за Б'янкою впадає.
Стривай же, допильную я тебе!
Б'янка Колись повірю, може, та не зараз.
Люченцо Повірте! Еакідом був Аякс,
Бо дід його носив ім'я Еак.
Б'янка Ну що ж, учителеві треба вірить,
А то б я ще вагалась, будьте певні.
Та годі. Ваша черга, любий Ліччо.
Учителю, не гнівайтесь, прошу,
Що я жартую з вами обома.
Гортензіо
(да Люченцо)

Ідіть собі, зоставте нас самих:
Я не збираюсь тріо з вами грати.
Люченцо Добродію, оце такий ви строгий?
Ну що ж — я трохи збоку почекаю.
(Вбік)
І припильную, бо мені здається —
Музика славний закохався теж.
Гортензіо Ласкава панно, перш ніж лютню взяти
І вчити вас лади перебирать,
Почну я із музичної абетки,
Навчу вас гами найпростішим шляхом.
Приємнішим, успішнішим, повнішим,
Ніж будь-хто інший будь-кого навчав.
Ось тут її ретельно я списав.
Б'янка Таж гаму я вже вивчила давно.
Гортензіо Завчіть і ту, що склав Гортензіо.
Б'янка
(читає)
Г а м а — В мені гармонія велика
До — Й палке Гортензіо Кохання.
Р є — м і — Візьми його за чоловіка,
Фа-соль — О, згляньсь на його благання!
Л я — с і — Тут ноти дві, а ключ один:
До — Твоя відмова — мій загин.
Оце така у вас, мосьпане, гама?
Мені стара подобається дужче.
Для примхи я не зраджу давніх правил.
Входить слуга.
Слуга Ваш батько, панно, вам переказав,
Щоб ви сестрі прибратись помогли:
Ви ж знаєте, що завтра вже весілля.
Б'янка Прощайте, любі вчителі, я йду.
Б'янка й слуга виходять.
Люченцо Ну то й мені тут нічого робити.
(Виходить)

Гортензіо Зате мені за ним наглянуть треба:
Здається, пан учитель закохався!
Та як літаєш ти так низько, Б'янко,
Й на будь-яку принаду ладна сісти —
Нехай. Ще раз побачу, як ти збочиш,-
Знайду я іншу, ну а ти — як хочеш.
СЦЕНА 2
Входять Баптіста, Гремйо, Траньйо в подобі Люченцо, К а т є р і н а,
Б'янка, Люченцо в подобі Камбйо і слуги.
Баптіста
(до Траньйо)
Синьйор Люченцо, ось настав і день,
Призначений для шлюбу Катеріни,
А нареченого чогось нема.
Що скажеш тут? Який це буде глум,
Коли священик прийде для вінчання,
А наречений бозна-де подівся.
Що скажете про цю ганьбу для нас?
Катеріна Для мене! Ти присилував мене
Супроти волі руку й слово дати
Шаленому й лихому баламуту,
До сватання швидкому, не до шлюбу.
Я ж вам казала — навіжений він
І під зухвальством капості ховає,
Аби його веселуном назвали,
Він сто дівчат посватає, призначить
Весілля день і учту приготує,
Гостей запросить, оповідь замовить,
Хоч зовсім не збирається женитись.
Тепер на мене тикатимуть пальцем:
"Скаженого Петруччо он дружина —
Коли ще він приїде повінчатись!"
Траньйо Терпіння, Катеріно, й ви, Баптісто!
Я певен — він лихого не хотів,
Його затримала якась пригода.

Хоч він шорсткий, але цілком розважний,
Хоча й жартун, та чесний чоловік.
Катеріна Воліла б я повік його не знати!
(Виходить плачучи. За нею Б'янка й слуги)
Баптіста Іди, дитино, я тебе не ганю.
Така образа допекла б святій,
Не те що запальній та норовливій.
Входить Бйонделло.
Бйонделло Хазяїне, хазяїне! Новина! Такої старої новини
ви ще зроду не чули!
Баптіста Новина — і раптом стара? Як же це так?
Бйонделло Та хіба ж це не новина, що Петруччо прибуває?
Баптіста То він приїхав?
Бйонделло Та де! Ні, пане.
Баптіста А що ж?
Бйонделло Він їде.
Баптіста Коли ж він буде тут?
Бйонделло Коли стоятиме, де оце я стою, й бачитиме вас
перед собою.
Траньйо А все ж — яка це твоя стара новина?
Бйонделло Та яка ж! Петруччо їде в новому капелюсі й
старій шкірянці; в старих штанях, тричі лицьованих; у стоптаних
чоботях, куди вже недогарки від свічок складали: один чобіт із
пряжкою, другий шнурований. При боці стара іржава шпага з
міської зброярні, з поламаним руків'ям, а піхви без наконечника
й поворозки біля штанів пообривані. Коняка кривоклуба, сапата,
коростява, і паршива, і лишаювата, і чирякувата, і каправа, і на
ящур хвора, і на жовтяницю, і на залози, і глистами вся проїдена,
і клишава, і обдута, і лопатка в неї звихнута, і спина провисла,
а сідло старе, міллю побите, і стремена розпаровані, і вудила
погнуті, і гнуздечка з овечої шкіри порвана та позв'язувана вузла-
ми, бо за неї доводиться раз у раз смикати, щоб шкапа не споти-
калась, і попруга шість разів сточена, а підхвістя від дамського
сідла, оксамитом укрите, і дві перші літери даминого імені гарно
вицяцькувані на ньому мідними цвяшками, а позшиване валом.

Баптіста А хто ж із ним?
Бйонделло Та хто ж, пане,— його лакей, вичепурений так самісінько, як і шкапа: на одній нозі лляна панчоха, на другій — сукняна камаша, підв'язана одна червоною крайкою, друга синьою, а на голові старий капелюх, і на ньому замість пір'їни щось накручене з сорока стрічок — одне слово, опудало, городнє опудало, та й годі, а не слуга порядного пана.
Траньйо Ну, певно, це якась шалена примха,
Хоча він часто носить скромну одіж.
Баптіста Та вже нехай там як, а він іде.
Бйонделло Е ні, пане, він не йде!
Баптіста Хіба ти не казав, що він іде?
Бйонделло Хто? Петруччо йде?
Баптіста Атож, що Петруччо йде.
Бйонделло Ні, пане, я сказав, що він їде — верхи на коняці.
Баптіста Чи не все одно?
Бйонделло Тож-бо й воно,
Що не одно!
Як ти не кинь,
А чоловік і кінь —
Це більше ніж одно є,
Хоча й не двоє.
Входять Петруччо і Грумйо.
Петруччо Де ж наше пишне панство? Хто є в домі?
Баптіста От гарно, що приїхали.
Петруччо Та сам я
Негарний, правда?
Баптіста Ну, принаймні точний.
Траньйо От тільки вбратись ви могли б у краще.
Петруччо І в кращому б я поспішав так само.
Та де ж це Кет! Чарівна молода!
Як батько мій? Чом супитесь, панове?
На мене ваше славне товариство
Так витріщається, мов на комету,
На диво дивовижне, на знамення.

Баптіста Адже сьогодні, пане, день весілля,
Було нам сумно, що немає вас,
Ще більш — тепер, бо ви в такій подобі.
Фе! Геть це дрантя, недостойне вас,
Урочого нам свята не поганьте.
Траньйо Та розкажіть, яке поважне діло
Вам не дало раніше повернутись
І змусило вас вирядитись так.
Петруччо Розказувати довго, слухать нудно:
Вернувся я, дотримав слова — й квит,
Хоч, може, й справді трошечки невлад.
Хай на дозвіллі поясню колись.
Та де ж це Кет? Давно її не бачив!
Уже не рано, нам пора до церкви.
Траньйо Не йдіть до неї в цих ганебних лахах,
Ходім до мене та перевдягніться.
Петруччо Ні, ні, нізащо, я піду, як є.
Баптіста Але ж вінчатись будете не так?
Петруччо Чому! Адже вона бере мене,
А не мою одежу. От якби
Усе те, що потрачу я на неї,
Я обновляти міг, як це лахміття,
Було б то для обох велике щастя!
Та що це я базікаю, мов дурень,
А не біжу вітати молоду,
Свої права цілунком закріпить!
(Виходить. За ним — Грумйо)
Траньйо Неспроста, мабуть, він убрався так.
Одначе треба вмовити його,
Щоб перевдягсь, коли до церкви йтиме.
Баптіста Піду побачу, що там вийде в них.
(Виходить. За ним — Гремйо і Бйонделло)
Траньйо Що ж, пане, до кохання треба нам
Додати згоду батька, а для.цього
Когось потрібно підшукать. Кого —

То байдуже. Його ми навчимо,
Нехай зіграє роль Вінченцо з Пізи
І все, що я наобіцяв Баптісті,
Підтвердить. Отоді надія ваша
Здійсниться, й ви свою кохану Б'янку
Без перешкод поведете до шлюбу.
Люченцо Якби ж отой музика, мій колега,
За кожним кроком Б'янчиним не стежив,
То з нею повінчався б я таємно,
А потім — хай весь світ нам каже "ні",
Уже свого не випущу я з рук.
Траньйо Нам треба пильно стежити за всім
І виглядати слушної нагоди.
Перехитруємо старого Гремйо,
І батька невсипущого — Мінолу,
Й закоханого музиканта Ліччо,
Все для мого хазяїна Люченцо.
Входить Гремйо.
Синьйоре Гремйо, ви уже із церкви?
Гремйо Утік я звідти, мов школяр із школи.
Траньйо А молодий із молодою йдуть?
Гремйо Хто? Молодий? О, молодий, та ранній!
Ну, молода із ним скуштує перцю!
Траньйо Клятіший, ніж вона? Не може бути!
Гремйо О, то чортяка, справжній дідьчий син.
Траньйо Але й вона — чортиця, дідьча доня.
Гремйо Ягня, дитя, голубка проти нього.
Священик запитав його, чи він
її узяти за дружину хоче,
А він як крикне: "Хочу, грім побий!"
Священик з ляку книгу упустив
І нахилився, щоб її підняти,
Так той шаленець стусонув його,
Аж сторчака звалився бідний дід,
А він кричить: "Не лапай, де не слід!"

Траньйо А що ж на те сказала молода?
Гремйо Вона лише трусилася, бо він
Ногами тупав і кричав, неначе
Священик одурить його хотів.
Ну, а коли скінчився весь обряд,-
Гукнув вина. "Ну, будьмо!" — заволав,
Мов у гурті матросів після бурі
На палубі пиячив, а тоді
Лигнув мускат і печиво на денці
Причетникові кинув у лице —
За те, мовляв, що в нього борода
Ріденька, а голодний погляд ніби
Просив те печиво йому зоставить.
Тоді обняв за шию молоду
І в губи цмокнув смачно так та гучно,
Що аж луна по церкві розляглася.
Мені зробилось соромно, я втік
І знаю, що за мною всі вже йдуть.
Такого навіженого весілля
Я ще не бачив. Чуєте, як грають?
Грає музика.
Входять Петруччо, Катеріна, Б'янка, Баптіста, Гортензіо,
Грумйо та слуги.
Петруччо Панове й друзі, дякую за труд.
Я знаю, ви за стіл хотіли сісти
Зі мною нині і приготували
Бенкет бучний. Але мені потрібно
Негайно їхати, тож прощавайте.
Баптіста Невже ви зараз хочете від'їхать?
Петруччо До вечора. Я мушу, не дивуйтесь.
Якби ви знали, у якій це справі,
То навіть квапили б, а не спиняли.
Я дякую вам, товариство, всім,
Що помогли мені добуть дружину
Таку ласкаву, милу й доброчесну.

Ви з батьком бенкетуйте, їжте, пийте,
Я ж мушу їхать, і прощайте всі.
Траньйо Ми просимо: зостаньтесь на бенкет.
Петруччо Ні, я не можу.
Гремйо Я прошу вас.
Петруччо Ні, неможливо.
Катеріна Я прошу вас.
Петруччо Я радий.
Катеріна Радий з нами залишитись?
Петруччо Ні, радий, що мене ви попросили,
Та не зостанусь, як ви не просіть.
Катеріна Як любите, зостаньтесь.
Петруччо Грумйо, коней!
Грумйо Коні готові, пане: вже овес поїв їх.
Катеріна Ну що ж,
Роби як хоч — я нині не поїду
І взавтра теж: я нагулятись хочу,
А вас ніхто не держить: онде двері,
І полотном дорога, пане мій.
Я ж не поїду, поки не натішусь.
Вже бачу: буде з вас пихатий деспот,
Бо зразу он як беретеся круто.
Петруччо Вгамуйся, Кет, не гнівайся, прошу.
Катеріна Я хочу гніватись, і що ти зробиш?
Спокійно, тату: не поїде він.
Гремйо Здається, починається, їй-богу!
Катеріна Панове, прошу за весільний стіл.
Я бачу, що дурепу з жінки зроблять,
Як їй не стане духу опиратись.
Петруччо Нехай гуляють, Кет, як ти сказала,
А ви послухайтеся молодої,
Ідіть святкуйте, і гуляйте, й пийте,
Вшановуйте як слід її дівоцтво,
Шалійте й веселіться — чи повісьтесь,
Та славна Кет моя зі мною їде.

(Пригортає її до себе, немов захищаючи,
і з викликом звертається до присутніх)
Не витріщайтеся на мене згорда,
Не суптеся, не тупайте ногами:
Що вже моє — тому господар я.
Вона — моє добро, мій скарб, мій дім,
Начиння хатнє, поле і комора,
Мій кінь, мій віл, віслюк мій — що завгодно,
І ось вона: займи-но, хто посміє!
По праву свойому вчиню я з кожним"
Хто зважиться дорогу заступити
Мені у Падуї. Мій вірний Грумйо,
Виймай меча! Опали нас злодії!
Ти чоловік! Рятуй же господиню!
Ти не страхайся, Кет, моя кохана,
Ніхто тебе зайняти не посміє,
Тебе я й від мільйона захищу.
Петруччо, Катеріна й Грумйо виходять.
Баптіста Ну, хай ідуть. Оце смирненька пара!
Гремйо Щоб не пішли, я луснув би зо сміху.
Траньйо Таких шалених пар ще не бувало.
Люченцо А ви що скажете, ласкава панно?
Б'янка Шалений на шаленій оженився.
Гремйо Еге ж, Петруччо, обкатерінйвся.
Баптіста Сусіди й друзі, хай за цим столом
Бракує молодої з молодим,
Та на столі нічого не бракує.
Люченцо, сядьте замість молодого,
Ти, Б4янко, заступи свою сестру.
Траньйо Це щоб вона до ролі навикала?
Баптіста Атож, Люченцо. Ну, ходім, панове.
Виходять.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

СЦЕНА 1

Входить Грумйо.

Грумйо Тьху, тьху на всіх потомлених шкап, на всіх шалених панів і на всі погані шляхи! Чи ще когось отак періщено? Чи ще когось отак обляпувано багнюкою? Чи ще когось отак виморювано?. Мене послали вперед розпалити вогонь, а самі приїдуть услід і будуть грітися. Добре, що маленьке горнятко — таке, як я,— швидко закипає, а то б у мене губи до зубів примерзли, :язик до піднебіння, а серце до кишок, поки я дістався б до комінка, щоб відтанути. Та я, поки роздмухуватиму вогонь, уже й відігріюся. А то в таку погоду й більший за мене міг би промерзнути й застудитись. Агей! Кертісе!

Входить К є р т і с.

Кєртіс Хто це гукає таким мерзлим голосом?

Грумйо Крижина. Як не віриш, то спробуй по мені сковзатись — по голові та по шиї розженешся, то проїдеш по спині аж до п'ят. Розпали вогонь, Кертісе.

Кєртіс А пан із панею теж їдуть?

Грумйо Ідуть, Кертісе, їдуть, тож розпалюй швидше вогонь, не лий слова, як воду.

Кєртіс А правда, що молода пані така клята та гаряч-
кувата, як розказували?

Грумйо Була, друже Кертісе, була — до оцих холодів.
Адже ти знаєш, що зима і шлюб приборкують і людину, й звірину, отож вони приборкали і мого старого хазяїна, і мою молоду хазяйку, і мене самого, друзяко.

Кєртіс Іди к бісу, дурнику тридюймовий, чи я тобі
звірина?

Грумйо Невже в мені лишень три дюйми? Та в тебе
самий ріг на цілий фут, а я ж таки не менший від нього! Але розпалюй швидше в каміні, а то як поскаржуся пані, то скуштуєш, яка легенька в неї ручка,— бо вона ж таки леґка на руку! Будеш знати, як коло вогню з холодком ходити.

Кєртіс
(розпалює в каміні)
Розкажи-но, друже Грумйо, що воно там у світі...

Грумйо Холодно, Кертісе, холодно, тільки на твоїй грубніщькій службі й тепло, отож розпалюй. Роби своє, то й дістанеш своє, бо наші пані й пан закоцюбли трохи не до смерті.
Кєртіс Уже розпалено, то розказуй швидше новини, друже Грумйо.
Грумйо Еге, новини! Новини з полозини, не задарма.
Кєртіс А йди ти! Все в тебе плутня та крутня.
Грумйо Та от же й викрутив у тебе вогонь, а то замерз буз на кістку. А де кухар? Вечеря готова, в домі прибрано, лепехою потрушено, павутиння позмітано, вся челядь у новій одежі, в білих панчохах, а на кожному слузі весільне вбрання? Кухлі на селі, а чарки на столі? Скатерки постелено і все як слід?
Кєртіс Усе готове, розказуй швидше новини, будь ласкав.
Грумйо Ось тобі перша новина: наші коні підбились, а пан із панею на дорогу звалились.
Кєртіс Як?
Грумйо А так: із сідел у грязюку, і отут-то можна цілу байку доточити.
Кєртіс Ну, давай же, брате Грумйо.
Грумйо Настав вухо.
Кєртіс Ось, давай.
Грумйо Ось, на.
(Б'є його по вуху)
Кєртіс Ну, це я твою байку не почув, а відчув.
Грумйо Бо це така байка, що до всіх чуттів промовляє, а стукнув я тебе, аби постукатись у вухо, попросити уваги. А тепер почну. Imprimis *, Ми спускалися з одного паскудного пагорка, і пан їхав позаду пані...
Кєртіс Удвох на одному коні?
Грумйо А тобі що до того?
* Перш за все (лат.).
Кертіс Не мені, а коневі.
Грумйо Ну, як ти краще за мене знаєш, то розказуй сам. Та якби ти не перебив мене, то почув би, як упав її кінь, і як при-

давив її, і в яку багнюку вона впала, і як її обляпало, і як пан, замість витягати пані з-під коня, кинувся мене лупцювати за те, що її кінь спіткнувся, і як вона брьохала по болоту, щоб відірвати його від мене, і як він лаявся, і як вона благала — мабуть, уперше зроду,— і як я кричав, і як коні повтікали, і як у неї вуздечка порвалась, і як я загубив підхвістя... і ще дуже багато дечого цікавого розказав би, а тепер воно так і забудеться на віки вічні, і ти ляжеш у могилу, не дізнавшись про все те.

Кертіс Як тебе послухати, то він іще норовливіший за неї.

Грумйо Атож, і ти та всі задаваки тут спізнаєте це на собі, коли він приїде. Та що я балакаю! Клич Натанієля, Джозефа, Ніколаса, Філіппа, Уолтера, Пундика й усіх. Нехай гарненько позачісуються, почистять свої сині лівреї та попідв'язують чепурненько панчохи. Нехай роблять реверанці лівою ногою, а пайовому коневі хай і до хвоста не доторкнуться, поки собі руку не поцілують. Вони всі напоготові?

Кертіс Так.

Грумйо Клич їх сюди.

Кертіс Агей, ви там, чуєте? Ідіть стрічати пана та лицезріти пані.

Грумйо Та вона вже й так лицем дозріла.

Кертіс А я хіба що кажу?

Грумйо А ти кажеш, що в неї має "лице зріти".

Кертіс Та я ж про те, щоб прийшли поглядіти на неї.

Грумйо Хіба вона дитина, щоб її глядіти?

Входять четверо чи п'ятеро слуг.

Натанієль Здоров був, Грумйо!

Філіп Ну, живий-цілий, Грумйо?

Джозеф О, та це ж Грумйо!

Ніколас Добридень, Грумйо!

Натанієль Ну як, старий?

Грумйо Здоров був, ти! Живий-цілий, ти? О, та це ж ти! Добридень, ти! Гаразд, привіталися. А тепер, славні мої товариші, у вас усе готове, чин по чину?

Натанієль Усе готове. А пан уже близько?
Грумйо Ось-ось, уже з коня зсідає, отож ви не... Тихо,
бодай вас курка вбрикнула! Я вже чую пана.
Входять Петруччо і Катеріна.
Петруччо Де ж ті лакузи? Чи нема нікого,
Щоб стремено подержать, взять коня?
Де Грегорі, Натанієль, Філіпп?
Всі слуги Ми, пане, тут, ми тут, ми, пане, тут!
Петруччо "Ми, пане, тут, ми тут, ми, пане, тут"!
Ви, неотеси, бовдури безмозкі!
Оце ви так хапаєтесь до служби?
Де ж дурень той, що я вперед послав?
Грумйо Я, пане, тут — і дурень, як і був.
Петруччо Селюче, ледацюго, клятий сину!
Чи не сказав я: "Стрінь мене в саду
І все це кодло приведи з собою"?
Грумйо В Натанієля, пане мій, каптан
Ще недошитий; в Габрієля — капці.
А Пітерові капелюх чорнить
Уже пора, та сажі не знайшлося,
В Уолтера кинджал без піхов досі.
Лиш Рейф, Адам та Грегор молодці,
А решта всі — обшарпані старці.
Одначе всі ми вийшли вас вітати.
Петруччо Гайда, поганці, принесіть вечерю.
Слуги виходять.
(Співає)
Де воля, воленька моя,
Де всі мої...
Сідай, Кет, будь як удома. їсти, їсти, їсти, їсти!
Слуги вносять вечерю.
Ну, скоро там? Не супся, люба Кет.
Стягніть із мене чоботи, паршивці!
(Співає)
Один чернець кудись там брів

І на шляху своїм зустрів...
Мармизо, легше! Не звихни ноги!
Ось, на! Із другим будеш бережніш.
(Б'в слугу)
Не супся, Кет. Несіть води! Агов!
Входить слуга з водою; Петруччо не звертає на нього уваги.
А де Троїл, мій пес? Ти, хлопче, йди
Поклич мого кузена Фердінанда.
Один слуга виходить.
Вас познайомити я хочу, Кет.
Де капці, я питаю? Де вода?
йди, Кет, умийся. Будь як дома тут.
(Перекидає миску)
Навмисне, лобуряко, перекинув?
(Б'є слугу)
Катеріна Не гарячіться: ненавмисно ж він.
Петруччо Ти, лобуряко, клаповухий пень!
Сядь, Кет. В кишках бурчить у тебе, знаю.
Молитву ти прокажеш, а чи я?
Баранина?
1-й слуга Еге ж.
Петруччо А хто приніс?
Пітер Та я ж.
Петруччо Печеня пригоріла геть.
Ну ж і собаки! Де поганець кухар?
Як ви посміли подавать мені
Таке паскудство? Ось, самі поїжте!
З мисками, з тарілками і з усім!
(Жбурляє в них страви й посуд)
Недбайла! Бовдуряки безголові!
Ще й супитесь? Ось я вам зараз дам!
Слуги квапливо виходять.
Катеріна Мій муже, я прошу вас, не хвилюйтесь:
Всі страви добрі, якщо ваша ласка.
Петруччо А я кажу, що все попригоряло,

І я й не доторкнуся ні до чого,
Бо від такого збурюється жовч,
Тож краще нам попостувать обом,
Адже ми й так обоє запальні,-
Не варто ще розпалювать себе,
Наївшись пересмаженого м'яса.
Потерп, а завтра буде все гаразд,
Сьогодні ж нумо постувать удвох.
Ходім до шлюбного твого покою.
Виходять.
Входить кілька слуг.
Натаніель Пітере, ти коли бачив таке?
Пітер Він хоче її побити її ж таки зброєю.
Входить К. є р т і с.
Грумйо Де він?
Кертіс У неї в шлюбному покої,
Читає їй казання про здержлнвість,
Кляне, лютує, лається, й вона
Не знає на яку ступити, бідна.
Сидить, немов розбуджена зі сну.
Тікаймо, хлопці! Він уже виходить.
Виходять.
Входить П є т р у ч чо.
Петруччо Так хитро я почав порядкувати
І сподіваюсь, що допну свого.
Нехай поголодує соколиця,
І я не дам їй їсти ані крихти,
Аж поки не привчу сідать на руку:
Інакше не приборкаєш її.
Іще один є спосіб, як привчити,
Аби летіла на хазяйський клич:
їй не давати спати, як то роблять
Із кречетами, що у клітці б'ються
І не хотять скоритися людині.
Не їла зранку — і не буде їсти,

Не спала ніч — не спатиме і цю.
Як я зумів присікатись до їжі,
Присікаюсь так само й до постелі,
Розкидаю на ліжку подушки,
І простирадла, й укривала — все,
А посеред того розгардіяшу
Вдаватиму, що я про неї дбаю,
І вийде, що всю ніч вона просидить,
А задрімає сидячи — я знову,
Зчинивши бешкет, розбуджу її.
Отак поб'ю я ласкою дружину,
її шалену вдачу угамую.
Хто знає кращі способи для цього,
Нехай покаже: повчимось у нього.
(Виходить)
СЦЕНА 2
Входять Траньйо в подобі Люченцо і Гортензіо в подобі Ліччо.
Траньйо Чи то можлива річ, щоб панна Б'янка
Любила іншого, а не Люченцо?
Вона ж так щиро ставиться до мене!
Гортензіо А я вам доведу, що не брехав.
Ось відійдімо вбік, і подивіться,
Як цей учитель панночку навчає.
Відходять убік.
Входять Б'янка й Люченцо в подобі Камбйо.
Люченцо Ну, панно, ви засвоїли науку?
Б'янка Яку науку, спершу нагадайте.
Люченцо Ту, що найкраще знаю я. "Мистецтвом
Кохання" називається вона.
Б'янка Так, ви мистецтво це опанували.
Люченцо Як серце ви моє завоювали.
Милуються.
Гортензіо Які швидкі! Ну, що тепер мені
Ви скажете? Ви щойно запевняли,
Що ваша Б'янка любить тільки вас.

Траньйо О кляті чари! О хистке жіноцтво!
Ти знаєш, Ліччо, це справдешнє диво.
Гортензіо То знайте ж правду: зовсім я не Ліччо.
І не музика, як усі гадають.
Я більш не хочу жити в цій личині
Заради тої, що вельможу кида
І божествить якогось неотесу.
Добродію, моє ім'я — Гортензіо.
Траньйо Синьйор Гортензіо, не раз я чув
Про вашу віддану любов до Б'янки,
Відколи ж сам я став наочним свідком
її легких звичаїв, теж навіки
Зречуся Б'янки та її кохання.
Гортензіо Погляньте, як милуються! Синьйоре,
Ось вам моя рука. Я присягаюсь
Не сватати вертихвістки цієї.
Вона негідна всіх тих знаків ласки,
Що досі я їй щедро виявляв.
Траньйо Я теж складу присягу непохитну
Не брать її, хоч би вона благала.
Пхе! Гляньте, безсоромниця яка!
Гортензіо Нехай тепер ніхто її не візьме,
Нехай вона зостанеться при ньому,
А я, аби дотримати присяги,
За три дні одружуся з однією
Багатою вдовою, що мене
Так ревно любить, як і я любив
Оцю пихату дику соколицю.
Ну що ж, синьйор Люченцо, прощавайте.
Кохатиму віднині не за вроду —
За добре серце. А тепер піду
І те зроблю, на чому заприсягся.
(Виходить)
Траньйо підходить до Люченцо та Б'янки.
Траньйо Синьйоро Б'янко, хай зичлива доля

Дасть вам обом щасливих днів доволі!
Ми ваші пестощі підгледіли невчас
І вдвох з Гортензіо зреклися вас.
Б'янка Чи справді й він, і ви мене зреклись?
Траньйо Так, панно.
Люченцо Отже, позбулись ми Ліччо.
Траньйо Посватає він браву удовицю
І побереться з нею в той же день.
Б'янка Хай бог пошле їм щастя.
Траньйо Так, і він
її приборкає.
Б'янка А це навряд.
Траньйо Таж він тепера учиться у школі
Приборкувачів.
Б'янка Де ж це є така?
Траньйо У школі тій за вчителя Петруччо:
Він знає тридцять способів прехитрих,
Як норов виправлять лихим жінкам,
Щоб не давали волі язикам.
Входить Бйонделло.
Бйонделло Ой пане, я так довго чатував,
Що як собака виморивсь, та врешті
Дідусика нагледів на дорозі,
Для нас годящого.
Траньйо Хто ж він такий?
Бйонделло Якийсь чи то купець, чи то учитель,
Не знаю; та й поставою, й ходою,
Й лицем — ну достеменно панів батько:
Люченцо І що ж вам з нього, Траньйо?
Траньйо Я наплету йому таких байок,
Що роль Вінченцо радо він зіграє
Й Баптісті дасть запевнення потрібні
Незгірш за справжнього Вінченцо, пане.
Ну, йдіть у дім, я все обладжу сам.
Люченцо й Б'янка виходять.

Входить мандрівний учитель.
Учитель Добридень, пане.
Траньйо й вам добридень, пане.
До нас, до Падуї,— чи може, далі?
Учитель Зостанусь тут на тиждень чи на два,
Тоді — до Рима, далі — до Мессіни,
Коли господь мені продовжить віку.
Траньйо А звідки родом, пане?
Учитель Мантуанець.
Траньйо Ви з Мантуї! Нехай вас бог боронить!
Чи зовсім вам життя не дороге?
Учитель Життя? А що? Якась загроза є?
Траньйо Так, мантуанцю показатись тут —
Це смерть. Невже не знаєте причини?
Затримали в Венеції ваш флот,
І герцог наш, із вашим посварившись,
Про це оголосив на всю округу.
Як дивно, що не чули ви цього!
Мабуть, тому, що прибули недавно.
Учитель Ой лишенько, та це ж моя погибель!
Я ж гроші мав у Падуї одержать
На векселі, в Флоренції узяті.
Траньйо Добродію, зроблю я вам прислугу
І порятую вас. Але скажіть,
Чи ви коли бували в місті Пізі?
Учитель Так, пане, в Пізі часто я бував,
Уславленій шановними людьми.
Траньйо Знайомий вам такий собі Вінченцо?
Учитель Ні, я не знав його, але чував
Як про купця, багатого безмірно.
Траньйо Я син його, добродію. До речі,
Обличчям ви на нього дуже схожі.
Бйонделло
(вбік)
Як устриця на яблуко, не більше.

Траньйо Щоб вам життя в цій скруті врятувати,
Заради батька ось що я зроблю:
Гадаю, це велике ваше щастя,
Що ви такі подібні до Вінченцо.
Назвіться ж ним і під його ім'ям
Живіть собі на втіху в мене в домі,
Та грайте роль його якнайпильніше.
Ви зрозуміли? Житимете в мене,
Аж поки справи скінчите свої.
Погоджуйтесь, коли вам це до мислі.
Учитель Так, я довіку буду вдячний вам
За порятоване життя і волю.
Траньйо Ходімо ж, улаштуймо все як слід.
До речі, треба знати вам, що батько
Сюди прибути має з дня на день,
Щоб підтвердить вдовиний пай у шлюбі
Моєму із дочкою падуанця
Баптісти. Я усе вам поясню;
Ходім же, зодягніться, як вам личить.
Виходять.
СЦЕНА 3
Входять Катеріна і Грумйо.
Грумйо Ні, ні, щоб я так жив був, не насмію.
Катеріна Що гірш мені, то скаженіший він.
Чи він на те зі мною одружився,
Щоб голодом морить мене? Жебрак,
Що стукався у Падуї в наш дім,
І той без милостині геть не йшов,
А як не в нас, то інде діставав.
А я ж не знала зроду, як просити,
Бо й не було потреби. А тепер
Від голоду й безсоння ледь жива,
Бо лайкою годує він мене,
А бешкетом заснути не дає.
Та найприкріше те мені, що він

Усе це робить нібито з любові:
Немовби, як посплю я чи поїм,
То це хвороба чи й готова смерть.
Ох, принеси мені щось їсти — будь-що,
Аби ситніше. Принеси, небоже.
Грумйо Телячу ніжку вам подати, може?
Катеріна Чудово! Принеси її скоріше!
Грумйо Занадто гостре; вам би щось ніжніше.
Не хочете із ф^яків душенини?
Катеріна Так, хочу, хочу, тільки швидше, Грумйо.
Грумйо Боюся, й це розгарячить вас дуже.
А може, просто м'яса до гірчиці?
Катеріна Я залюбки поїм цієї страви.
Грумйо Але й гірчиця, мабуть, дуже гостра.
Катеріна Ну, м'яса без гірчиці принеси.
Грумйо Е ні, не можна. Я подам гірчицю,
А ні, то не дістанете і м'яса.
Катеріна Неси і те, і те, чи щось одне.
Грумйо Тоді гірчицю я подам без м'яса.
Катеріна Йди геть, лукавий і глумливий рабе!
(Б'є його)
Мене годуєш ти лише словами.
Будь проклятий з усім паскудним кодлом,
Що тішиться приниженням моїм.
Іди, кажу, іди!
Входять Петруччо з тарелем і Гортензіо.
Петруччо Ну, як ти, Кет? Сумна чогось, любусю?
Гортензіо Як справи, пані?
Катеріна Та куди вже гірше!
Петруччо Ну, звеселись, на мене глянь ласкаво!
Ось бач, кохана, я про тебе дбаю:
Сам страву зготував і сам приніс.
(Ставить таріль на стіл)
Я певен, Кет, що дяку заслужив.
Чого мовчиш? Не догодив? Ну що ж,

Пропали марно всі мої труди.
Гей, заберіть таріль!
Катеріна Ні, ні, нехай!
Петруччо Найменша послуга подяки варта,
Отож подякуй, а тоді вже їж,
Катеріна Мій пане, дякую.
Гортензіо Синьйор Петруччо, фе, чи вам не сором?
Сідаймо, пані. їстимем удвох.
Петруччо
(стиха до Гортензіо)
Як ти мій друг, то впорай сам усе.
(До Катеріни)
Ну, призволяйся, люба, на здоров'я!
Та не барись! Ну, а тепер, кохана,
Поїдемо до батенька твого.
Та вберемось розкішно, ми ж не бідні:
Є оксамит, намиста, обручки,
Мережива і всякі торочки,
Серпанки, віяла, грезет, єдваб,
Усе, чим ти прикраситись могла б.
Що, попоїла? Там кравець чекає,
Що стан твій у шовки прибрати має.
Входить кравець.
Ну, майстре, покажіть свою роботу,
Виймайте сукню.
Входить галантерейник.
Що нового в тебе?
Галантерейник Ось капелюшок— той, що ви бажали.
Петруччо Оце ти називаєш капелюшок?
Це ж миска з оксамиту! Тьху, гидота?
Чи скойка, чи з горіха шкаралупка,
Дурничка, іграшка, ковпак ляльковий.
Геть, забери! І покажи щось краще.
Катеріна Не треба! Це якраз новітня мода,
Так нині ходять всі шляхетні дами.

Петруччо То стань шляхетною, тоді й одержиш.
Та не раніше.
Гортензіо
(вбік)
Це не скоро буде.
Катеріна Я також маю право говорити
І все скажу. Бо я вже не дитина.
Путніші люди слухали мене,
А як не хочеш — вуха затикай.
Свій гнів я хочу вилити словами,
Бо серце може луснути від нього.
Ні, краще дам я волю язику
І виповім, що в серці накипіло.
Петруччо Так, правду кажеш — це якийсь ковп к,
Пампуха, папушиик, пиріг із шовку.
Я радий, що не хочеш ти його.
Катеріна Рад чи не рад, а я його візьму,
А як не цей — ніякого не хочу.
Петруччо А сукня? Гей, кравчино, йди сюди!
Галантерейник виходить.
О господи! Це що, для карнавалу?
А це рукав? Та це ж якась гармата!
Порізаний, як яблучний рулет:
Все в розпірках, у прорізах, у шліцах,
Неначе та курильниця в цирульні.
Та що це в біса, га? Скажи, кравчино1
Гортензіо
(вбік)
Я бачу, що не матиме вона
Ні капелюшка, ні нової сукні.
Кравець Ви ж так замовили, щоб я зробив
Усе як слід, за модою новою.
Петруччо Авжеж, замовив, тільки не просив,
Щоб ти усе за модою спартачив.
Чухрай додому через пень-колоду,

Не діждеш ти замовлення від мене,
Ні, ні! А з сукнею роби що хочеш.
(Кидає сукню додолу)
Катеріна Я кращої не бачила ніколи:
Така штудерна, чепурна, доладна!
Мабуть, ти з мене поторочу зробиш.
Петруччо Так, так, він поторочу з тебе зробить.
Кравець Таж пані кажуть, що не я, а ви!
Петруччо Ах ти ж нахаба! Не бреши, наперстку,
Нікчемний ґудзику, котушко, нитко,
Ти гнида, ти блоха, цвіркун запічний!
В моєму ж домі ти мені перечиш?
Геть, крейдо, викрійко, підшивко, клаптю!
Геть, поки я тебе не переміряв
Твоїм же ліктем так, аж ти навіки
Забудеш, як плескати, що не слід!
Кажу тобі, сукенку ти спартачив.
Кравець Та ні ж бо, пане. Сукня так пошита.
Як сказано хазяїнові. Грумйо
Йому наказ докладний передав.
Грумйо Який наказ? Я передав тканину!
Кравець А як же ти просив пошити сукню?
Грумйо Як? Голкою і ниткою, звичайно!
Кравець А не казав, щоб викрійна була?
Грумйо Чи ти багато за свій вік пошив?
Кравець Немало.
Грумйо Та мене в дурні не пошиєш. Ти багато людей
убрав, та мене в шори не вбереш. Шкода праці. Я тобі кажу,, що
попросив твого хазяїна викроїти сукню, але не просив покраяти
її па клапті. Hrgo, ти брешеш.
Кравець Ось же на папірці записано, який має бути крій.
Петруччо Ану, прочитай.
Грумйо Брехня і в папірці, коли там написано, ніби я
так сказав.
Кравець

(читає)
"Imprimis, сукня розпущена в стані".
Грумйо Пане, коли я хоч слово сказав про якусь там
розпусту, то хай мене зашиють у пелену й заб'ють до смерті клубком сирових ниток. Я сказав — сукню.
Петруччо Далі.
Кравець "З нешироким відкладним коміром".
Грумйо За комір — правда.
Кравець "Із пишним рукавом".
Грумйо Правда — навіть із двома рукавами.
Кравець "Рукави тонко викрійні".
Петруччо А, ось де каверза!
Грумйо Тут помилка в записі, пане, тут помилка в записі 1 Я ж наказав, щоб рукави були спершу викроєні, а потім позшивані, і це я тобі доведу в чесному двобої, хоч би ти озброїв свій мізинець наперстком.
Кравець Ні, я сказав правду. Якби ти мені попався десь-
інде, я б тобі показав!
Грумйо А про мене хоч і тут. Ти бери папірця, а я твого
аршина, та й поміряємося силою.
Гортензіо Ну що ти, Грумйо, це буде нерівний бій.
Петруччо Ну, хай там як, ця сукня не для мене.
Грумйо Так, правду кажете: вона для пані.
Петруччо Ну, годі. Можеш сукню цю піднять
Хазяїну своєму на потребу.
Грумйо Спробуй-но, негіднику! Ти ще посмієш піднімати
сукню моєї пані на потребу своєму хазяїнові?
Петруччо Гей, хлопче, ти подумав, що кажеш?
Грумйо Е, пане, це ви не подумали, що сказали! Щоб то
він піднімав сукню моєї пані на потребу своєму хазяїнові! Фе,
куди це годиться!
Петруччо
(стиха до Гортензіо)
Гортензіо, нехай кравцю заплатять.
(До кравця)

Ну, забирай же сукню — й гайда звідси!
Гортензіо
(стиха до кравця)
Іди, я завтра заплачу за сукню.
Не ображайся на круті слова,
Та кланяйся хазяїну своєму.
Кравець виходить.
Петруччо Ну що ж, до батька ми поїдем, Кет,
У цих простих та скромних одежинах.
Хай бідна одіж, та гаман тугий,
Бо тільки дух збагачує нам тіло.
Як сонце чорні хмари прориває,
Так честь крізь найбіднішу одіж сяє.
Хіба від жайворона краща сойка
Тим, що у неї пір'ячко барвисте?
Або гадюка краща за вугра,
Бо спину має в гарних візерунках?
Ні, люба Кет, не станеш гірша ти
Від того, що одягнена не пишно.
А соромно тобі — вали на мене,
Сама ж весела будь. Ну, їдьмо зараз
Бенкетувати в Падую, до батька.
(До Грумйо)
Ну, клич людей та швидше у дорогу.
Хай коней подадуть в кінець алеї,
Туди ми пішки пройдемось. Тепер,
По-моєму, година сьома ранку,
Тож на обід поспіємо якраз.
Катеріна Ні, пане мій, тепер вже скоро друга,
Поспіємо хіба що на вечерю.
Петруччо Ні, буде сьома, поки я зберуся.
Та що б я не сказав, зробив, надумав —
Ти все перечиш. Гей, сідлать не треба!
Сьогодні не поїду. А надалі —
Година буде та, що я скажу.

Гортензіо Ого! Він сонцем хоче правувати.
Виходять.
СЦЕНА 4
Входять Траньйо в подобі Люченцо і вчитель —у дорожніх чоботях, простоволосий, убраний як Вінченцо.
Траньйо Це дім його, добродію. Постукать?
Учитель Аякже. Тільки, як не помиляюсь,
Синьйор Баптіста може пригадати,
Що ми колись жили в однім заїзді
У Генуї — тому вже років двадцять.
Траньйо То й добре. Ну, а ви держіться ролі
Поважної, як батькові годиться.
Входить Бйонделло.
Учитель Та не хвилюйтесь. Онде ваш слуга,
І слід би попередити його.
Траньйо За нього не турбуйтесь. Гей, Бйонделло!
Гляди мені, щоб де не сплохував!
Не забувай, що цей ось пан — Вінченцо.
Бйонделло Не бійтеся!
Траньйо Ти все, що слід, переказав Баптісті?
Бйонделло Сказав, що вже в Венеції ваш батько
І нині він до Падуї прибуде.
Траньйо Ну, молодець. Ось на тобі на чарку.
Входять Баптіста й Люченцо в подобі Камб-о-
Ото Баптіста. Споважнійте, пане.
Синьйор Баптісто, радий вас зустріти.
(До вчителя)
Панотче, це і є той пан Баптіста.
У вас прошу я батьківської ласки:
Для Б'янки виділіть мені мій спадок.
Учитель Не квапся, сину.
Добродію, до Падуї прибув я
Борги стягати — і почув від сина
Таку поважну новину, що він
Злюбився тут із вашою дочкою.

Про вас багато доброго я чув,
І вже коли він так її кохає,
Ну, а вона його,— то згоден я.
Аби не мусив довго він чекати,
Щоб добрий батько одружив його.
Якщо і ви на це так само згодні,
То я їй ладен виділити пай,
Який лише захочете. З такою
Людиною, як ви, синьйор Баптісто,
Не буду дріб'язково торгуватись.
Баптіста Пробачте все, що я скажу, синьйоре:
Відвертість ваша до душі мені.
Це щира правда, що ваш син Люченцо
Дочку мою кохає, і вона
Його вподобала — якщо вони
Закоханих не удають прехитро.
А через те — як ви, без зайвих слів,
По-батьківському з ним поведетесь
І виділите для дочки моєї
Достатній пай, то згоден я на шлюб:
Нехай ваш син бере мою дочку.
Траньйо Спасибі вам. Тоді скажіте, де
Зручніше нам заручини відбути
І підписати шлюбний наш контракт.
Баптіста Не в мене в домі. Знаєте ж, Люченію,
У стін є вуха, в домі повно слуг,
Та й Гремйо ще нюшить весь час довкола,
Тож перешкодить завше можуть нам.
Траньйо Тоді у мене, коли ваша ласка.
Там батько мій живе, і ми сьогодні
Увечері все справимо тихенько.
Пошліть по доньку оцього слугу.
(Підморгує до Люченцо й усміхається до нього)
А мій слуга десь нотаря добуде.
От тільки шкода — часу в мене мало

Путящу наготовити вечерю.
Баптіста Ну й добре. Камбйо, ти біжи додому
І скажеш Б'янці, щоб вона прибралась.
Та будь ласкав, перекажи їй зразу,
Що батько женихів уже приїхав
І що Люченцо побереться з нею.
Люченцо виходить.
Бйонделло Молю богів, щоб так воно й було.
Траньйо Ти не патякай про богів, а йди.
Бйонделло виходить.
Входить Пітер — слуга з дому Траньйо.
Синьйор Баптісто, прошу до господи.
Даруйте — страва в мене лиш одна,
Та в Пізі надолужимо. Заходьте ж.
Баптіста Іду, іду.
Виходять.
Входять ЛюченцоіБйонделло.
Бйонделло Гей, Камбйо, гей!
Люченцо Ну, що таке, Бйонделло?
Бйонделло Ти бачив, як мій пан моргав до тебе?
Люченцо Ну то й що?
Бйонделло Та нічого, але він зоставив мене тут, щоб я тобі розтлумачив, що всі ці знаки мають означати.
Люченцо Ну, розтлумач, будь ласка.
Бйонделло Тож слухай. Баптіста саме бесідує з удаваним батьком удаваного сина.
Люченцо Ну то й що?
Бйонделло Ти маєш привести Баптістину дочку на вечерю.
Люченцо А тоді?
Бйонделло А тоді старий священик із церкви святого Луки в будь-яку хвилину до послуг вам.
Люченцо Ну й що з усього цього?
Бйонделло А це вже я не знаю — може, вони там укладають фальшиву шлюбну угоду. А ви укладіть угоду з нею самою — cum privilegio ad imprimendum solum *. Мерщій до церкви!

Та прихопіть із собою священика, причетника і якихось більш-менш поважних свідків.
Коли ви прагли не цього, не буду я втручатись,
Та з Б'янкою тоді навік вам треба попрощатись.
(Повертається, щоб іти)
Люченцо Слухай-но, Бйонделло!
Бйонделло Ніколи мені слухати. Я знав одну служницю, що встигла повінчатися, поки бігала на город нарвати петрушки, щоб начинку для кроля приготувати. Отак і ви можете, пане; а поки що бувайте. Мій пан наказав мені бігти до церкви святого Луки
* З єдиним правом друкувати (лат.).
просити священика, щоб був напоготові, коли ви прийдете зі своєю додачею.
(Виходить)
Люченцо Аби вона схотіла, ну, а я
Готовий завжди. Та чого вагатись!
Вона погодиться. Біжу по неї!
Хоч хай там що, без неї не вернусь.
(Виходить)
СЦЕНА 5
Входять Петруччо.Катеріаа, Гортензіойслуги.
Петруччо Ну, швидше! Ми ж вертаємось до батька.
О боже, як яскраво сяє місяць!
Катеріна Який там місяць! День же, світить сонце.
Петруччо А я кажу, що місяць сяє ясно.
Катеріна Таж бачу я, що сонце ясно світить.
Петруччо А я клянусь своєї мами сином,
Собою цебто: місяць, чи зоря,
Чи те. що я сказати забажаю,
А ні — то не поїдемо до батька.
(До слуг)
Гей, завертайте коней! Я не їду.
Що не скажи — усе вона перечить!
Гортензіо Погоджуйтесь, а то він не поїде.
Катеріна Ні, їдьмо далі, я тебе прошу!

Хай місяць, хай і сонце — що ти хочеш.
Хоч би його назвав ти каганцем,
То я й на це погоджусь, обіцяю.
Петруччо Кажу я — місяць.
Катеріна Бачу я, що місяць.
Петруччо Ні, брешеш ти, це сонце благодатне.
Катеріна Авжеж, це сонце, божа благодать,
А скажеш, що не сонце — то й не сонце.
Думки твої новляться так, як місяць.
Чим ти його назвеш, to тим і буде,
І що воно для тебе, те й для мене.
Гортензіо
(вбік)
Давай, Петруччо! Ти вже виграв бій.
Петруччо Вперед, вперед! Котитись має м'яч
Туди, куди його покотить грачі
Та помовчім: он хтось до нас прямує.
Входить В і н ч є н ц о.
(До Вінченцо)
Добридень, славна пані. Ви куди?
Скажи по щирості, кохана Кет,
Ти бачила коли гарнішу даму?
Воюють рожі з біллю на лиці!
Чи красять зорі небо так чудовно,
Як ці очиці личко неземне?
Красуне-діво, ще раз — добрий день!
Кохана Кет, ну, обніми її!
Гортензіо
(вбік)
Він так старого зіб'є з пантелику,
Що той за жінку матиме себе.
КатерІна О юна діво, свіжа й чарівна,
Куди прямуєш ти і де твій дім?
Щасливі люди, що таку дочку
Зростили, і щасливий буде той,

Кому зичливі зорі присудили
Тебе на шлюбне ложе привести!
Петруччо Отямся, Кет! Чи ти не одуріла?
Таж це поважний літній чоловік,
У зморшках, сивий, не якесь дівча!
Катеріна Пробачте, батьку, помилку мою:
Яскраве сонце очі так сліпить,
Що все мені зеленим видається.
Тепер я бачу: ви поважний дід,
Не гнівайтесь, що схибила я так.
Петруччо Атож, шановний пане,, і скажіть,
Куди йдете. Як по дорозі нам,
То нас розважить ваше товариство.
Вінченцо Добродію і ви, весела пані,
Що приголомшили мене вітанням!
Пізанець я, і звуть мене Вінченцо,
А їду я до Падуї — провідать
Свого давно не баченого сина.
Петруччо Як звуть його?
Вінченцо Люченцо, любий паяє.
Петруччо Щас.лива зустріч — а найбільш для нього.
Тепер я можу не лише з поваги,
А й, по закону батьком вас назвати.
Сестру моєї жінки — ось цієї —
Ваш син узяв за себе нещодавно.
О, не дивуйтеся і не журіться:
Вона доброзвичайна і багата,
Значного роду, як не глянь — до пари
Найблагороднішому із мужів.
Дозвольте ж, батьку мій, обняти вас,
Та їдьмо швидше в Падую. Люченцо
Зрадіє дуже, коли вас побачить.
Вінченцо Та правда це чи знову жарти ваші?
Бо ви, здається, залюбки з усіх
Попутників жартуєте в дорозі.

Гортензіо Ні, ні, це правда — я вас запевняю.
Петруччо Ну, їдьмо, пересвідчитесь самі,
Бо наші жарти вас насторожили.
Виходять усі, крім Гортензіо.
Гортензіо Ну, підбадьорив ти мене, Петруччо!
Коли моя вдова заноровиться —
Ти вже навчив, як повестись годиться.
(Виходить)

ДІЯ П'ЯТА

СЦЕНА 1

Входять Бйонделло, Люченцо і Б'янка. Гремйо вийшов на сцену поперед них.
Бйонделло Тихенько, але хутенько, пане, бо священик уже напоготові.
Люченцо Лечу, Бйонделло. А ти, може, будеш потрібен дома, то йди.
Б'янка й Люченцо виходять.
Бйонделло Ні, я таки спершу припильную, щоб церква була в них уже позаду, а тоді побіжу скільки духу до свого хазяїна.
(Виходить)
Гремйо Чого це Камбйо все нема й нема?
Входять Петруччо, Катеріна, Вінченцо, Грумйо і слуги.
Петруччо Ось, пане, двері — це Люченцо дім.
Мій тесть живе отам, до ринку ближче;
Туди я кваплюсь, тож покину вас.
Вінченцо Ні, перше в нас ми вип'ємо по чарці.
Я ж, мабуть, можу в сина вас прийняти,
А тут, видать, лаштується бенкет.
(Стукає в двері)
Гремйо Вони там чимсь зайняті. Стукайте дужче.
Вінченцо стукає знову.
Учитель, що зображує собою Вінченцо, виглядає з вікна.
Учитель Хто там так гатить, ніби двері хоче вивалити?
Вінченцо Добродію, синьйор Люченцо вдома?

Учитель Удома, але зараз він не має часу для вас.
Вінченцо А що, коли я приніс йому сотню чи дві фунтів
на потіху?
Учитель Зоставте свою сотню фунтів собі. Поки я живу
на світі, вона йому не потрібна.
Петруччо От бачте, я ж вам казав, як полюбили в Падуї
вашого сина. Слухайте-но, добродію! Жарти жартами, але пере-
кажіть, будьте ласкаві, синьйорові Люченцо, що приїхав з Пізи
його батько і стоїть тут біля дверей, хоче з ним поговорити.
Учитель Брешеш. Його батько приїхав з Мантуї й ди-
виться на вас із вікна.
Вінченцо То це ти його батько?
Учитель Атож, добродію. Принаймні так його мати каже,
коли можна їй вірити.
Петруччо
(до Вінченцо)
Що ж це ви, синьйоре! Куди таке годиться —
чуже ім'я привласнювати!
Учитель Держіть цього плутягу! Він, мабуть, надумав
когось тут у місті обшахрати, прикрившись моїм ім'ям!
Входить Бйонделло.
Бйонделло
(вбік)
Я бачив їх обох уже в церкві. Дай їм, боже,
щасливого плавання! Та хто це тут стоїть? Мій старий хазяїн,
пан Вінченцо! Ну, вклепались ми, пропало все!
Вінченцо
(побачивши Бйонделло)
А підійди-но сюди, шибенику!
Бйонделло Схочу — підійду, не схочу — не підійду, синьйоре,
Вінченцо Іди сюди, лобуряко! Ти що, вже забув мене?
Бйонделло Я забув вас, синьйоре? Як я міг вас забути,
коли я вас оце вперше бачу?
Вінченцо Ах ти ж мерзотнику! Ти вперше бачиш батька
твого пана, Вінченцо?

Бйонделло Мого вельмишановного старого хазяїна? Та його я й зараз бачу: онде він з вікна дивиться.
Вінченцо Та невже?
(Б'є його)
Бйонделло Рятуйте! Тут якийсь божевільний хоче мене замордувати!
(Втікає)
Учитель Сюди, сину! Сюди, синьйоре Баптісто! Поможіть!
(Зникає у вікні)
Петруччо Кет, люба, станьмо осторонь та подивімося, чим воно скінчиться.
Відходять убік.
Входять учитель, Баптіста, Траньйо та слуги.
Траньйо Хто ви такий, пане, що здіймаєте руку на мого слугу?
Вінченцо Хто я такий? Ні, це ти скажи, хто ти такий! О безсмертні боги! Ти ба, як вичепурився, негідник! Шовковий камзол, оксамитові штани, кармазиновий плащ, шпичастий капелюх! О, зруйнували мене, геть обдерли! Я вдома ощаджую, як можу, а мій син та його слуга цвиндрять усе в університеті!
Траньйо Та що таке, у чому річ?
Баптіста Сказився він, чи що?
Траньйо Синьйоре, як по одежі, то ви наче такий статечний літній чоловік, а послухати вас, то — божевільний. Яке вам, пане, діло, хоч би я навіть начіпляв на себе перлин та золотих оздоб? Я маю доброго батька, і він дає мені таку змогу.
Вінченцо Твій батько? Шахраюго, та він шиє вітрила в Бергамо.
Баптіста Ви помиляєтесь, синьйоре, помиляєтесь. Ану скажіть, будь ласка, як його звати.
Вінченцо Як його звати? Ще б пак я не знав! Він із трьох років ріс при моїм домі, і звати його Траньйо.
Учитель Іди геть, дурню навіжений! Його звати Люченцо, і він мій єдиний син, спадкоємець усіх моїх, синьйора Вінченцо, грунтів.

Вінченцо Люченцо? О, він замордував свого пана! Дер-
жіть його, я вам наказую ім'ям герцога! О сину мій, сину! Скажи
мені, негіднику, де мій син Люченцо?
Траньйо Покличте варту.
Входить дозорчий.
Відведіть оцього божевільного до в'язниці. Пане Баптісто, батьку
мій, подбайте, щоб його забрали.
Вінченцо Мене до в'язниці?
Гремйо Стривай, дозорчий. Не веди його до в'язниці.
Баптіста Замовкніть, синьйоре Гремйо. Я сказав, щоб
його відвели до в'язниці.
Гремйо Глядіть, синьйоре Баптісто, щоб вас не втягли
в якесь непевне діло. Я ладен заприсягтися, що справжній Він-
ченцо — оце.
Учитель Ану ж заприсягнися, коли насмієш.
Гремйо Ні, присягатися не насмію.
Траньйо Ви ще, чого доброго, скажете, що я не Люченцо?
Гремйо Ні, я знаю вас як синьйора Люченцо.
Баптіста Забирайте цього старого блазня! До в'язниці
його!
Вінченцо Отак кривдити та ображати чужинця! Потворо!
Негіднику!
Входять Бйонделло з Люченцо і Б'янкою.
Бйонделло Ох, усе луснуло: він тут! Не признавайтеся до
нього, відмовляйтеся, а то ми всі пропали.
Люченцо
(стає навколішки)
Пробачте, тату.
Вінченцо Синку, ти живий?
Бйонделло, Траиьйо і вчитель миттю вибігають.
Б'янка Пробачте, любий тату.
Баптіста А за що?
І де Люченцо?
Люченцо Ось він, ваш Люченцо,
Справдешній син справдешнього Вінченцо.

А поки ви усі тут сперечались,
Ми з Б'янкою гарненько повінчались.
Гремйо А, змовились і в шори всіх убрали!
Вінченцо А де ж подівся той поганець Траньйо,
Що так нахабно говорив зі мною?
Баптіста То що ж виходить? Це не вчитель Камбйо?
Б'янка Перемінився Камбйо на Люченцо.
Люченцо Кохання всі ці чудеса творило,
Бо я заради Б'янки помінявся
Ролями з Траньйо, зі своїм слугою:
Він жив у місті під моїм ім'ям,
А я тим часом прямував щасливо
В жадану гавань мрій своїх солодких.
Усе це він робив з мого наказу,
І ви простіть йому, мій любий тату.
Вінченцо Він хотів мене до в'язниці вкинути! Я йому носа розквашу!
Баптіста
(до Люченцо)
Слухайте, добродію! То ви одружилися з моєю дочкою, не спитавши моєї згоди?
Вінченцо Та не бійтеся, Баптісто, ми з вами домовимось, заспокойтеся. Але я хочу поквитатись за таку підлоту!
(Виходить)
Баптіста А я хочу розкопати до дна всю цю плутню.
(Виходить)
Люченцо Б'янко, чого ти так поблідла? Батько не гнівати-меться.
Люченцо з Б'янкою виходять.
Гремйо Не спікся мій пиріг, та звідси не піду;
Хоч на весіллі я зап'ю свою біду.
(Виходить)
Катеріна Ходімо, чоловіченьку, подивимося, чим воно все скінчиться.
Петруччо Спершу поцілуй мене, Кет, а тоді й підемо.

Катеріна Як? Просто посеред вулиці?
Петруччо А що? Чи ти мене соромишся?
Катеріна Ні, боронь боже. Я соромлюсь цілуватися.
Петруччо Ну що ж, поїхали додому.
(До Грумйо)
Збирайся. Поїхали.
Катеріна Ні, ні, стривай, я поцілую.
(Цілує його)
А тепер зоставаймось! Прошу тебе, милий.
Петруччо Ну, от і славно, Кет. Гайда ж до столу,
Бо справді: краще пізно, ніж ніколи.
Виходять.
СЦЕНА 2
Входять Баптіста й Вінченцо, Гремйо і вчитель, Люченцо і Б'янкаі Петруччо й Катеріна, Гортензіо і вдова; Т р а — ньйо, Бйонделло і Грумйо; слугн вносять частування.
Люченцо Нарешті грають наші струни влад,
Війна скінчилась, і тепер нам можна
Із небезпек минулих посміятись.
Ти, Б'янко, батька привітай мого,
А я твого уклінно нривітаю.
Петруччо-брате, Катеріно-сестро,
І ти, Гортензьйо, з любою вдовою,-
Я дуже радий вас пошанувать.
Смачних наїдків зараз подадуть —
Ще закусити нам. Сідайте, прошу.
Тепер і їсти можна, й розмовляти.
Сідають.
Петруччо Сиди та їж, одно сиди та їжі
Баптіста Така гостинність в Падуї, мій сину.
Петруччо Все з Падуї для мене наймиліше.
Гортензіо Дай боже, щоб обом нам так було.
Петруччо О! Жінка вже Гортензіо страхає.
Вдова Що? Я його страхаюся? Овва!
Петруччо Хоч ви й розумна, а не зрозуміли:

Він вас боїться, хочу я сказати.
Вдова Як голова йде обертом у кого,
Йому здається — крутиться весь світ.
Петруччо Ну, викрутилась!
Катеріна Як вас розуміти?
Вдова Так я вловила...
Петруччо Що? Мене вловила?
Гортензіо, й тобі це до вподоби?
Гортензіо Вона вловила зміст твоєї мови.
Петруччо Поправив добре! Славна удовице,
його за це поцілувати слід.
Катеріна "Як голова йде обертом у кого,
йому здається — крутиться весь світ".
То як же розуміти ці слова?
Вдова Натерпівшись від норову твого,
Твій чоловік остеріга мого.
Так розуміть слова мої годиться.
Катеріна Це думка ниця.
Вдова Бо така ти птиця.
Катеріна Та я супроти тебе голубиця.
Петруччо Ну, всип їй, Кет!
Гортензіо Ну, всип їй удовице!
Петруччо Ось закладімось: Кет її вкладе.
Гортензіо Це роль моя.
Петруччо й обов'язок. Ну, будьмо!
(П'є до Гортензіо)
Баптіста Дотепна молодь, правда, пане Гремйо?
Гремйо Та звісно, буцаються непогано.
Б'янка Так, буцаються, бо сверблять лоби,
Мов чують, де на них ростимуть роги.
Вінченцо О, вже збудилась наша молода?
Б'янка Та не злякалась: зараз знов засну.
Петруччо Е ні, пустила язиком стрілу —
То жди, що хтось устрелить і тебе.
Б'янка Чи я вам качка? Ось перепурхну,

А ви влучайте, натягнувши луки. .
Ні пуху ж ні пера!
(Виходить. За нею — Катеріна і вдова)
Петруччо Втекла з-під пострілу. Так, пане Траньйо,
В цю пташку ти цілив, та не попав,
Тож випиймо за всіх стрільців невлучних.
Траньйо Пустив мене Лученцо, мов хорта,
Що спіймане мисливцеві приносить.
Петруччо Цілке порівняння, хоч і собаче.
Траньйо От ви для себе полювали, пане,
Та ваша лань не підпускає вас.
Баптіста О, о Петруччо! Добре вцілив Траньйо!
Лученцо Ну, Траньйо, дякую: ти добре тнеш.
Гортензіо Признайся, друже, влучив він у ціль?
Петруччо Так, признаюся, трохи зачепив,
Але стріла, відскочивши від мене,
Навиліт пронизала вас обох.
Баптіста Ну, сину мій, нема де правди діти:
Тобі найноровливіша дісталась.
Петруччо Е, ні. А щоб упевнилися ви —
Пошлімо кожен по свою дружину,
І той, чия появить більший послух
І зразу прийде, тільки-но покличуть,-
Той весь заклад в кишеню покладе.
Гортензіо Гаразд. На скільки ж ми закладемося?
Лученцо На двадцять крон.
Петруччо Та й тільки? Я б поставив
Таке на сокола чи гончака,
Але моя дружина варта більше.
Лученцо Ну, сто.
Гортензіо Гаразд, хай сто.
Петруччо Ну, що ж, заклались.
Гортензіо Хто починає?
г Лученцо Я. Іди, Бйонделло,
Скажи, хай пані вийде знов до нас.

Бйонделло Іду.
(Виходить)
Баптіста За Б'янку ставлю половину.
Люченцо Ні, ставлю сам. Ніяких половин.
Входить Бйонделло.
Ну, що?
Бйонделло Переказала пані вам:
їй ніколи, вона не може вийти.
Петруччо Що? Ніколи? Вона не може вийти?
Ну й відповідь!
Гремйо Та ще й яка ласкава!
Дай боже вам ще гіршу не почути.
Петруччо На кращу сподіваюсь.
Гортензіо Іди, Бйонделло, попроси мою
Негайно вийти.
Бйонделло виходить.
Петруччо О, вже "попроси"!
Ну, коли так, то вийде.
Гортензіо Я боюся,
Що ваша не послухає й прохання.
Входить Бйонделло.
Ну, де ж моя дружина?
Бйонделло Сказала — ви жартуєте. Тому
Вона не хоче, йдіть самі до неї.
Петруччо Що раз, то гірше. Чуєте? Не хоче.
Негідниця! Ну як таке терпіти?
Гей, Грумйо, йди мерщій до господині,
Скажи, що я велю прийти сюди.
Грумйо виходить.
Гортензіо Я знаю відповідь.
Петруччо Яка ж?
Гортензіо "Не вийду".
Петруччо Тим гірш для мене, і на тім кінець.
Входить К а т є р і н а.
Баптіста О, їй же богу, Катеріна йде.

Катеріна Ви кликали мене, мій пане? Ось я.
Петруччо Де ж Б'янка і Гортензіо дружина?
Катеріна Сидять при коминку і гомонять.
Петруччо Йди приведи їх. А коли не йтимуть,
То дай їм часу й прижени сюди.
Іди, кажу, і приведи їх швидше.
Катеріна виходить.
Люченцо Це чудо, як бувають чудеса.
Гортензіо Так, чудо. Тільки що воно віщує?
Петруччо Воно віщує мир, любов і спокій,
Шанобу, в домі лад, розумний послух,
Коротше — все, що любе нам і миле.
Баптіста Так будь щасливий, славний мій Петруччо!
Заклад ти виграв, я ж додам від себе
До посагу ще двадцять тисяч крон.
Для іншої дочки — інакший посаг.
Бо Катеріна геть перемінилась.
Петруччо Ні, виграш свій іще я закріплю,
Іще ясніш вам покажу чесноту
І послух, що зродилися у ній.
Входить Катеріна з Б'явкою і вдовою.
Ось ваших непокірливих веде,
Зборовши їхній норов і в полон
Узявши їх жіночим мудрим словом.
(До Катеріни)
Ця шапочка тобі не до лиця,
Скинь геть її і потопчи ногами.
Катеріна виконує наказ.
Вдова Бодай же вік такого не діждать —
Такі безглузді примхи вдовольняти.
Б'янка Дурний цей послух, хоч ви що кажіть.
Люченцо Якби ж твій послух був такий дурний!
А то замудрий твій непослух, Б'янко,
За нього я аж сотню крон віддав.
Б'янка Якби ти сам мудріший трохи1 був,

То не ручився б за мою покору.
Петруччо Кет, поясни свавільним цим жінкам,
Як треба слухатись чоловіків.
Вдова Жаіртусте! Не треба нам пояснень.
Петруччо А ну-бо, Кет? І з неї починай.
Вдова Вона не буде.
Петруччо Ні, буде, я кажу. І з вас почне.
Катеріна Фе, сором? Не насуплюй грізно брів,
Не кидай поглядів гризьких та гострих,
Що ранять мужа й владаря твого.
Цей гнів твою ж таки: вбгиває вроду
Так, як мороз зелені луки б'є,
Руйнує добру славу, так, як буря
Зриває иуп'янки. Кому ж він любий?
Сердита жінка — мутне джерело,
Для ока неприваблиье, нечисте,
І з нього жоден спраглий— чоловік
Напитися нізащо не захоч-е.
Твій чоловік — твій пан, твоє життя,
Твій захисник, твій розум, твій король.
Про тебе дбає він, заради тебе
Працює тяжка на землі й на морі,
Він мерзне вдень, не спить ночами в бурю,
Тоді як ти в теплі й добрі сидиш,
І не жадає іншої віддяки,
Як щирий послух, ласка та любов:
Нещедра плата за такі дари.
Так, як своєму владарю підданець,
І жінка мужу має бути вірна.
Коли ж вона примхлива і квасна,
Уперта, зла, понура і свавільна,
А не покірна щирій волі мужа,
Тоді вона — зухвалий бунтівник,
Невдячний зрадник доброго владики.
Соромлюсь я за нерозумниць тих,

Що хтять війни, де слід благати миру,
Владарювати прагнуть, хоч повинні
Служити, і любити, і коритись.
Чому в нас тіло ніжне і слабке,
Нездатне зносить і труди, й знегоди,
Як не на те, щоб серце і душа
Були так само ніжні та ласкаві?
Свавільні й недолугі черв'яки!
І я колись була така пихата,
Незлагідна і розумом, і серцем,
Ніколи не лишалася в боргу
За слово зле чи за сердитий погляд,
Та вже я бачу, що списи у нас
Солом'яні і сила невелика.
А слабкість нашу ні з чим порівняти,
Ми здатні сильних тільки удавати.
Вгамуйте ж ви свій норов, покоріться,
До ніг чоловікам своїм схиліться.
Для прикладу, як мій того захоче,
Я перша поклонюсь йому охоче.
Петруччо От жінка! Поцілуй же, Кет, мене.
Гортензіо Тебе, мій друже, щастя не мине.
Вінченцо Як любо нам, коли дитина чемна!
Лученцо Зате дружина з норовом — нікчемна.
Петруччо Ну, Кет, чи не пора лягати?
Женились троє — двох у шори взято.
(До Лученцо)
Ви вцілили, та виграв я заклад
І вам добраніч побажати рад.
Петруччо з Катеріною виходять.
Гортензіо Щасливцю, ти приборкав норовливу!
Лученцо І це, повірте, превелике диво.
Виходять.

Примітки

"Приборкання норовливої" — одна з найпопулярніших комедій Шекспіра — за життя автора не була опублікована й до того ж відсутня в переліку Шекспі-рових п'єс в огляді Ф. Мереса "Скарбниця Паллади" (1598). Вперше комедію надруковано in folio 1623 року.

У той же час авторство Шекспіра в цій п'єсі викликало сумніви хіба що в найскептичніших його критиків. Спроби датувати "Приборкання норовливої" приводили дослідників до зіставлення її з п'єсою анонімного автора "Втішна історія під назвою Приборкання однієї норовливої", що вийшла друком 1594 р. й двічі перевидавалася (1596, 1597). Основний зміст і структура конфлікту обох п'єс майже тотожні, хоч дія в п'єсі аноніма відбувається в Афінах, а не в Падуї, Персонажі носять інші імена (Петруччо — Ферандо, Катеріна — Кет, Баптіста — Альфонсо і т. д.) і лише шість рядків цієї п'єси, художній рівень якої загалом дуже низький, повністю збігаються з текстом Шекспіра. На думку одних критиків, шекспірівська комедія написана раніше, близько 1592 р., а анонімний твір — піратське Quarto. Інші шекспірознавці дотримуються думки, що Шекспір написав "Приборкання норовливої" після постановки анонімної п'єси, в 1594-1595 рр. Він кардинально переробив відомий глядачам сюжет і створив яскравий, самобутній зразок ренесансної комедії.

Як у "Комедії помилок" і в "Двох веронцях", в основі композиції "Приборкання норовливої" лежить принцип паралелізму дії. В п'єсі три плани: інтродукція Крістофера Пройда, лінія Петруччо і Катеріни, лінія Люченцо і Б'янки. Кожний із сюжетних планів має власне джерело, але всі вони зв'язані між собою й підпорядковані центральній думці твору — ствердженню гуманістичної моралі. Контрасти між колізіями урізноманітнюють дію, створюють різні емоційні стихії її розвитку.

Вступ до "Приборкання норовливої" готує глядачів до правильного розуміння конфлікту. Сюжетна основа історії Крістофера Пройда має давнє походження: ситуація, в якій людина, прокинувшись, не впізнає свого оточення, зустрічається у фольклорі багатьох народів. Та найістотніше джерело вступу — це популярна в єлйзаветинській Англії

"Іспанська трагедія" (1587) Томаса Кіда, представника так званих "університетських умів". У творі Кіда дух убитого героя в супроводі алегоричної фігури Помсти повертається на землю спостерігати за вчинками живих. Шекспір пародіює високу патетику Кіда: в нього п'яний лудильник Пройд, заснувши на землі біля шинку, прокидається в розкішних покоях аристократичного маєтку, де стає "лордом" і глядачем спектаклю. Місце дії вступу — Англія, унаочнена деталями побуту, географічними назвами, навіть іменами реальних осіб,— але перипетії англійського й падуанського конфліктів внутрішньо зв'язані між' собою. Пройдові показують комедію, щоб розважити й "зцілити" його, а в самій комедії "зціляють" Катеріну, повертають їй жіночність, гармонійне ставлення до життя. Як Катеріна, так і Пройд опираються вимушеній терапії. "Вистава знаменита,— бурчить Пройд.— Хоч би вже скоріше кінчалася!"

Існують різні припущення, чому історія Пройда обривається ще в кінці першої сцени: недбале скорочення тексту, загублені сторінки тощо, але так само очевидно, що вступ свою функцію вичерпав — створено атмосферу, придатну для сприйняття фарсу, визначено філософську домінанту — ідею зміни, яка ляже в основу головних характерів. Аналітичне розкриття її відбуватиметься вже в лініях Петруччо — Катеріна та Люченцо — Б'янка. Норовлива жінка як об'єкт комічного з'являлася ще в середньовічних міраклях і численних фабльо. Відтворюючи цю тему в "Приборканні норовливої", Шекспір зазнав також впливу італійської комедії. Це посилило фарсові компоненти в композиції та стилі п'єси: в ній чимало несподіваних сюжетних поворотів, буфонади, комічних образів-масок. Баптіста — це обманутий батько, Гремйо — закоханий старий Панталоне, Траньйо — меткий слуга Брігелла або ж Арлекін з комедії del arte. Втім, образи Петруччо й Катеріни ламають канони традиції. За умовами давніх фарсів, наприклад, у популярній на єлйзаветинській сцені п'єсі "Том Тайлер і його дружина" (1560) єдиним засобом впливу на примхливу героїню й головним комічним прийомом було застосування грубої фізичної сили. Цетруч-. чо, хоч і вдається до суворих форм приборкання, прагне переваги в психологічному двобої. Центральні образи комедії — сильні в

своїх пристрастях і уподобаннях, багаті внутрішнім змістом, розумні й життєрадісні,— тому неабиякий азарт, з яким вони віддаються своєму турнірові, охоплює й глядачів.

Погляди на становище жінки в сім'ї наприкінці XVI ст. істотно змінювались. Автори любовних пасторалей оспівували істинне кохання як єдину запоруку подружнього щастя. Моралісти все частіше висловлювались проти примусових шлюбів. Конфлікт між старими й новими моральними принципами став фактом самого життя, і Шекспір ще в "Комедії помилок" показав два погляди на становище жінки: традиційній покірливості Люціани протиставлена думка її сестри Адріани, яка вимагає для жінок більшої рівності в шлюбі.

У "Приборканні норовливої" втілено широкий спектр моральних ідей. Для Баптісти й Гремйо шлюб — це діловий контракт, у якому слід враховувати тільки соціальний стан та матеріальний достаток сторін. Петруччо висловлює бажання "одружитись і на тім розжитись", і навіть Катеріна, ображена на батька за те, що той досі не спромігся знайти їй чоловіка (II, 1), тим самим теж погоджується з існуючими нормами. В лінії Лученцо й Б'янки думками й вчинками персонажів керує тільки любов. Заради цього почуття вдаються до інтриг, втечі, таємного вінчання. Щоправда і Б'янка, намагаючись "відкупитися" від сестри прикрасами, сукнями чи женихами (II, 1), виявляє цим своє повне розуміння життєвих принципів купця Міноли. Але Лученцо виступає справжнім лицарем любовної романтики, він служить створеному ним культові прекрасної дами з безпосередністю, що доходить до наївності.

В лінії Б'янки Шекспір використав матеріал комедії визначного італійського поета Лудовіко Аріосто "Підставні особи" (1509), яка в перекладі Дж. Гаскойна стала 1566 року першою прозовою драмою на англійській сцені. В творі Аріосто відчутний вплив старої римської комедії: юнак прагне одружитися з дівчиною своєї мрії всупереч перешкодам, які чинять їм батьки. Шекспір вільно інтерпре-, тує цю тему. Навіть комічні маски, подібні до Гремйо, не завжди зберігають у його п'єсі однoплановість. Траньйо ж із звичайного комедійного

спритника у Шекспіра перетворився на одного з центральних героїв. Здібний, розумний, веселий і добрий Траньйо порядкує домом свого господаря та його життям так вправно, ніби для цього народився. В ньому втілені кращі риси народного характеру. Образи Б'янки та Люченцо драматург також розвинув і психологічно збагатив у порівнянні з сюжетною першоосновою.

Конфлікт "Приборкання норовливої" обумовлений зіткненням двох контрастних поглядів на роль жінки в коханні та шлюбі. Шлях Люченцо та Б'янки до подружнього щастя більш хвилюючий та романтичний, але в результаті сама Б'янка виявиться "підставною особою" для чоловіка: Люченцо не розпізнав її істинної натури. Те, що союз Катеріни й Петруччо обіцяє бути щасливішим, віддає першість прихильникам консервативного підходу до шлюбу. Полеміка з такою розв'язкою почалася ще в часи Шекспіра (їй ми завдячуємо, наприклад, появою комедії Джона Флетчера "Приборканий приборкувач") і триває й донині: адже Шекспіра — співця кохання в 116-му сонеті, творця сміливих та ініціативних героїнь, які, подібно до Джулії, Порції, Віоли, Беатріче, Гелени, відстоюють свої духовні права, самовіддано борються за свої почуття, нелегко ототожнювати з автором ідей фінального монологу Катеріни (V, 2).

А втім, моральний зміст фіналу "Приборкання норовливої" далекий від інерції середньовічної догми. В ренесансній філософії для картини світу характерний не тільки взаємозв'язок явищ — великих і малих, а й сувора ієрархія атрибутів. Шекспір і в "Приборканні норовливої", і далі виходитиме з того, що суспільна гармонія залежить також від того, чи збережено її на найнижчому рівні — в мікросвіті сім'ї. Авторська позиція драматурга історично відповідає засадам народної тогочасної моралі, яка обстоювала внутрішню, практичну рівність чоловіка й жінки у шлюбі, але першість віддавала чоловікові. Порушення сімейної ієрархії рівнозначне порушенню світової гармонії, а як апокаліпсично уявляв собі Шекспір наслідки останнього, видно з відповідних сцен "Троїла і Кресіди" (I, 3), "Макбета" (III, 3, 1) та інших великих трагедій. У "Приборканні норовливої" ця філософська тема знаходить своєрідне

вирішення. Петруччо безпідставними примхами провокує безладдя й хаос (IV, 1), чим наочно демонструє Катеріні згубність звичного для неї поводження. Ідеал подружнього життя для Петруччо — "мир, любов і спокій, шаноба, в домі лад, розумний послух" — відповідає принципам світової гармонії, заперечувати переваги яких було б просто нерозумно.

"Приборкання норовливої" — це п'єса з виразними філософськими мотивами. Численні алюзії з поемою Овідія "Метаморфози" не випадковість: жоден з героїв не лишився наприкінці п'єси таким, яким був на початку. Чистому джерелу античної культури й гуманістичній філософії Ренесансу завдячує комедія філософською темою — розвиток є природним законом буття. Саме цей мотив допомагає зрозуміти внутрішній світ героїв і їхній психологічний досвід, надає єдності всім лініям твору.

Театральна історія "Приборкання норовливої" дуже різноманітна. Перші постановники комедії в Росії користувались перекладами, зробленими ще в 40-х роках XIX ст. Перший повний віршований переклад п'єси, який торував шлях і багатьом сучасним перекладачам, зробив видатний російський драматург О. Остров-ський у 1866 р. (друга редакція 1899 р.). Успіх комедії на радянській сцені завжди був пов'язаний з прагненням донести всю глибину шекспірівського задуму. В 1938 р. як перемогу почуття над лицедійством прочитав твір Шекспіра режисер Ю. Завадський в Ростовському драматичному театрі. Ідучи за інтерпретацією видатних майстрів російської сцени XIX ст. О. Ленського та Г. Федотової, глибоко розкрив 1938 р. психологічний підтекст комедії О. Попов у Центральному театрі Червоної Армії (згодом ЦТРА). Цей спектакль лишався класичним зразком для багатьох пізніших постановок у ЦТРА (в ролі Петруччо — А. Попов), для інших театрів і для телеекранізації (1962). Комедію Шекспіра покладено в основу однойменної опери радянського композитора В. Шебаліна (1955).

На Україні ранньою спробою використання мотивів цієї п'єси була переробка її Ю. Федьковичем у одноактний фарс із життя буковинських селян "Як козам роги виправляли" (1872). Такий підхід до драми

викликав справедливі нарікання І. Франка. Перший переклад на українську мову зроблений П. Кулішем у 1881 р.; під назвою "Приборкання гострухи" він ввійшов до І тому творів Шекспіра. Окремим виданням переклад П. Куліша вийшов за редакцією та з передмовою І. Франка. В кінці XIX — на початку XX ст. комедія була в репертуарі найбільших на Україні антреприз М. Соловцова в Києві та М. Синельникова в Харкові. Одну з ранніх постановок комедії на українській радянській сцені здійснено в 1922 р. в Київському драматичному театрі.

Яскрава театральність, гострий сюжет, розмаїття характерів привернули до "Приборкання норовливої" і кінематографістів. Сцену сватання Петруччо було екранізовано ще в 1915 р. Кінокомедія, випущена 1928 р.— перша повнометражна звукова картина за п'єсами Шекспіра (США, режисер С. Тейлор, в головних ролях Мері Пікфорд та Дуглас Фербенкс). Серед різних за стилем і мірою художності сучасних західних екранізацій вірністю оригіналові вирізняється робота Ф. Дзефіреллі (Англія — Італія, 1967 р., в головних ролях Елізабет Тейлор та Річард Бартон).

С. 68. Пройд — у англійському тексті Sly (Слай), що означає "хитрий", "пройда".

С. 69. Грумйо — ім'я героя схоже на італійське, але цілком можливо, що це італізоване похідне від англійського слова groom — слуга.

С. 70. Річард Завойовник — Крістофер плутає короля Річарда Левине Серце (1157-1199) з Вільгельмом Завойовником (1028-1087): стара англійська аристократія чванилася своїм походженням від цього нормандського герцога, який підкорив Англію в 1066 р., або від його баронів. Претензії Пройда на аристократичне походження готують його комічне перетворення в сцені 2-й. Paucas palabris — перекручене іспанське pocas palabras, тобто "менше слів". Іспанські елементи в тексті підтверджують зв'язок з "Іспанською трагедією" То-маса Кіда

(1558-1594). Називаючи себе "святим Херонімом", п'яний Пройд цитує названий твір Т. Кіда, героя якого звали Херонімо.

С. 73. Сото — персонаж з таким іменем і амплуа є в комедії Джона Флетчера (I579-1625) "Задоволені жінки", але оскільки її написано на тридцять років пізніше від "Приборкання норовливої", очевидно, у вступі йдеться про давніший варіант сюжету в п'єсі невідомого автора.

Достойно й чемно хай себе поводить.— Настанови лорда втілюють той ідеал жіночої покірності, який наслідуватиме Катеріна в кінці комедії.

С. 74. Я Крістофер Пройд, не називайте мене паном.— Комічна домінанта цього образу, або (як ми вже згадували, мовою оригіналу він іменується Sly) — невідповідність його характеру ситуації, в якій він опинився,— привернула увагу К. Маркса, який згадав цього персонажа в критичній статті про реакційного англійського державного діяча лорда Джона Расселла (1792-1878): "хоч доля і зробила його міністром, природа призначила його для ролі бродячого лудильника подібно до Крістофера Слая". (Маркс К., Енгельс Ф. Твори, т.П.с. 402).

Бертон-Гіт — селище в Иоркшірі, де жили Шекспірові родичі, Ламберти.

С. 75. Маріанна Гекіт — шинкарка, реальна особа, родом з Глостершіра. Вінкот — селище поблизу Стретфорда, де жив дід Шекспіра з боку матері.

Семіраміда — легендарна цариця Стародавньої Ассирії, уславлена своїм казковим багатством.

Картини любиш? — Важко встановити, чи дальший опис картин на міфологічні сюжети зроблено з реальних полотен чи з поеми Овідія "Метаморфози", яка служила молодому Шекспірові невичерпним

джерелом натхнення. За сюжетами й художньою манерою описані картини нагадують справжні твори майстрів італійської школи, зокрема Корреджо (1489-1534) та архітектора й художника Джу-ліо Романо (1492-1546), єдиного художника, ім'я якого згадував Шекспір ("Зимова казка", V, 2).

Адоніс і Кіпріда — коханню богині Венери до прекрасного юнака Адоніса Шекспір присвятив поему "Венера і Адоніс" (1593). /о — дочка царя Аргосу, в яку закохався Зевс. Дафна — німфа, яку переслідував своєю любов'ю Аполлон (Феб).

С. 76. ...Слай ... старий Джон Непе із Гріса— Є підстави вважати, що Шекспір називає реальних осіб з рідного йому Уоркшіру, чим посилює англійський колорит зображуваних тут і далі подій.

С. 78. Побачить Падую, наук колиску...— Падуанський університет/ заснований у 1228 році, один з найстаріших в Європі.

С. 79. Із філософії частини ті, Котрі навчають, як нажить чесноту...— Люченцо має на увазі "Етику" Арістотеля (384-322 до н. є.), давньогрецького філософа, твори якого мали великий вплив на всю культуру Ренесансу.

Овідій — Публій Овідій Назон (43 до н. є.— 18? н. є.)-римський поет, відомий в шекспірівські часи переважно любовною лірикою. Протиставляючи Овідія Арі-стотелеві, Траньйо радить хазяїнові не забувати за науками про радощі життя.

С. 81. Мінерва — богиня мудрості в римлян.

С. 82. Як Анна у цариці Карфагену...— В "Енеїді" Вергілія Дідова, цариця Карфагену, звіряється в усьому своїй сестрі Анні. Цю сцену англійський глядач тих часів знав також з "Трагедії Дідони" (1594) Крістофера Марло.

С. 83. Redime te captum, quam queas minimo— латинський афоризм з комедії Теренція (195-159 до н. є.) "Євнух" ("Викупися з полону за найменшу ціну").

Агенорова дочка — Європа, в яку закохався Зевс. Шекспір вважав, що Зевс зустрів Європу на Кріті, тоді як, за міфом, він у подобі бика відвіз її на цей острів. С. 86. Ет, що мені з вашої латини! — Те, що Грумйо не відрізняє італійської мови від латини, ще один доказ його суто англійського походження. ; С. 87. Флоренцієва любка.— Флоренцій, герой лицарського роману. Джона Гоуера (1325?-1408) "Confessio Amantis", в основі якого одна з легенд артурівського циклу. Життя героя залежало від того, чи розгадає він, загадку, чого всі жінки найбільше бажають, і він погодився оженитися з бридкою старою бабою, яка пообіцяла йому дати правильну відповідь. Історія описана також у "Кентерберійських оповіданнях" Джеффрі Чосера (1340-1400), в "Розповіді Ткалі з Бату". Сивіла — легендарна пророчиця з міста Куми (Італія), якій Аполлон дозволив прожити стільки років, скільки піщинок уміститься в її долоні. Ксантіппа — дружина давньогрецького філософа Сократа"~ (470) 469— 399 до н. є.), відома своєю сварливою вдачею.

С. 92. Леди красної дочка — прекрасна Єлена, Менелаєва дружина, яку викрав Паріс, син троянського царя Пріама, що стало приводом до Троянської війни.

С. 95. Я ж муситиму танцювати боса...— за звичаєм, неодружена старша сестра мусила танцювати боса на весіллі в молодшої. Камбйо — значуще ім'я; італ. cambio — підміна, заміна.

С. 96. Реймс — місто у Франції, де був університет, заснований 1547 р.

С. 97. Баптіста (переглядаючи книжки) Люченцо звуть вас? — ремарка допомагає зрозуміти, як Баптіста дізнався про ім'я нового поклонника дочки: Люченцо (Траньйо) написав ім'я власника на титулі

кожної книжки. Але потрібне спершу головне: Щоб Катеріна полюбила вас.— Тут Шекспір наділяє Баптісту реплікою, яка мало відповідає меркантильному підходові героя до шлюбу, але виражає авторську гуманістичну концепцію.

С. 98. А де два люті стрінуться вогні...— Аналогія Петруччо пояснює, що одна з причин норовливості Катеріни полягає у відсутності достойного її жениха.

С. 102. Бо я зумів красу твою побачить...— Голос глибокого й щирого почуття несподівано проривається в ігровому, фарсовому діалозі. Грізельда — героїня популярної в середні віки історії про жіночу покірність. У "Розповіді студента" з "Кентерберійських оповідань" використав цей образ Дж. Чосер, в останній новелі "Декамерона" — Боккаччо. В часи Шекспіра сюжет цей можна було зустріти в багатьох повістях, баладах та піснях. Лукреція — римлянка, яка вкоротила собі віку після того, як її збезчестив Тарквіній, chfi правителя-тирана Тарквінія Гордого. Шекспір присвятив цій темі поему "Лукре-ція" (1594).

С. 103. Дай руку, Кет.— Церемонію єднання рук при свідках розглядали як офіційні заручини.

С. 104. Тірські килими.— Тір — місто в Сірії, уславлене виробництвом килимів.

С. 105. Галеас — торгове судно.

С. 106. Hic Wat Simois...— "Ось протікає Сімоїс..."— рядки з "Ге-роїд" Овідія.

С. 107. Еакід — нащадок Еака, Аякс Теламонід, один з героїв ахейців у Троянській війні.

С. 109. Хоча й жартун, та чесний чоловік.— Ця репліка, за логікою образів, має належати Гортензіо, давньому другові Петруччо, а не Траньйо.

С. 113. Гукнув вина.— Молоді, за звичаєм, відразу ж після обряду випивали в церкві кухоль вина.

Печиво на денці.— У вино клали шматочки пряного печива, яке лишалось на дні. С. 114. ...овес поїв їх.— Метонімія означає, що коні з'їли більше вівса, ніж могли, і, значить, готові до подорожі. Можна сприймати і як жартівливе перекручення слів.

С. 115. Не витріщайтеся на мене згорда... не тупайте ногами...— Усі репліки адресовані Катеріні, хоч Петруччо і звертається до натовпу шлюбних гостей.

С. 119. Де воля, воленька моя...— рядок з нині забутої балади, зміст якої відповідає настроєві тільки що одруженого Петруччо. Один чернець кудись там брів...— також рядок із старовинної балади.

С. 122. "Мистецтво кохання".— В поемі Овідія "Ars Amatoria" кохання представлене як наукова теорія.

С. 131. Як сонце чорні хмари прориває, Так честь крізь найбідні-шу одіж сяє.— В монолозі Петруччо відбиваються етичні принципи ренесансного гуманізму.

С. 134. Cum privilegio ad itnprimendum solum — латинський напис на титульній сторінці. Крім того, що цей вираз створює несподіваний ефект від "учености" Бйонделло, його можна розуміти і як грубуватий каламбур: серед значень англ. "to print" ("друкувати") —нагородити жінку дитиною.

С. 135. Думки твої новляться так, як місяць.— Вжитий Катеріною образ переконує глядача в тому, що особистість її не зламана "приборканням". Героїня приймає умови Петруччо, та не втрачає ні почуття гідності, ні гостроти розуму, про що свідчить наступна сцена.

С. 137. Сестру моєї жінки ...Ваш син узяв за себе нещодавно.— Ні Петруччо, ні Гортензіо, який підтвердить новину, не можуть про це знати, тим більше, що весілля ще не відбулося. Гортензіо до того ж упевнений, що "Лю-ченцо" (Траньйо) зрікся свого кохання до Б'янки. Як правило, ці невідповідності проходять непоміченими при постановках п'єси, та наявність їх говорить про те, що до узгодження кількох сюжетних ліній Шекспір ставився байдуже.

С. 140. ...та він шиє вітрила в Бергамо.— Хоч це місто на північний схід від Мілана мало підходить для майстра корабельної справи, воно якнайкраще править за батьківщину для Траньйо, оскільки це рідне місто Арлекіна, спритника з італійської комедії del arte.

С. 141. А поки ви усі тут сперечались...— В оригіналі йдеться про "підставних осіб", що є прямим свідченням залежності цієї лінії п'єси від комедії Л. Аріосто "Підставні особи".

С. 144. Той весь заклад в кишеню покладе.— Ситуація навмисне повертає глядача до меркантильного тону зав'язки (чоловіки закладаються на жінок), що створює виразний контраст моральним ідеям фіналу.

Наталя ЖЛУКТЕНКО